[library stamp] ... СССР ...

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВӀАШАГӀКХЕТА!

СЕРДАЛО

«Свет»

Арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГӀалгӀай обкома, Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхьарча Советаи Министрий Советаи орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 42 (2804). | Шинарди, 7 апрель, 1964 шу. | Мах 2 кап.

БУДАПЕШТЕРА ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ

БУДАПЕШТ, 3 апрель. ТАСС-а СПЕЦИАЛЬНИ КОРРЕСПОНДЕНТАША Д. БОЧАРОВЕИ М. ПОПОВЕИ хоам бу:

Тахан Будапешта Паччахьалкхен оперни театре хилар фашистски захватчикех Венгри мукъаьяккхе 19 шу дизаре хетаб торжественни заседани.

Геттара яза хиннача зале вӀашагӀкхийтар Будапешта общественноста векалаш — производства хьалха латтараш, Ӏилман искусства деятелаш, халкъа эскара, тайп-тайпарча общественни организацей векалаш, дипломатически представительствашта керте латтараши болхлойи, венгерски долаи араьккхарча журналистеи.

Торжественни заседание вӀашагӀкхийтта хиннача наха Ӏалаьмате чӀоагӀа тӀоараш текар Венгерски социалистически болхлой парте хьалхара секретарь, Революционни болхлой-ахархой правительства председатель Янош Кадар, ВНР Президиума председатель Иштван Доби ВСРП ЦК Политбюро членаш, партей ВНР правительствай хамболаь кулгалхой, торжественни заседание баьхка советски доттагӀий — КПСС ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев верте а волаш волча Советски Союза партийно-правительственни делегаци членаш президиуме гучабовьча.

Торжественни заседани дӀайолаялуча хьалагӀа Венгерски Халкъа Республикай Советски Союза паччахьалкхен гимнаш лекхар.

Лоацца къамаьл а даь торжественни заседани хьайийллар ВНР Президиума председатель Иштван Доби. Гулбеннараша чӀоагӀа раьза хиннаб тӀа а эцаш, цо дош делар ВСРП ЦК хьалхарча секретара ВНР Революционни болхлой-ахархой правительства председателя новкъоста Янош Кадара.

Цул тӀехьагӀа къамаьл дир советски партийно-правительственни делегацен керте латтача Н. С. Хрущева.

ЧӀоагӀа а дӀахьаьа а тӀоараш а деттаи новкъостига Н. С. Хрущевга кхоачашъя хеттар торжественни заседание гулбенна хиннача наха.

Кост-коста тӀоараш деттаи юхьагӀа а доалаш, чӀоагӀа теркам тӀабахийтар Янош Кадареи Н. С. Хрущевеи даьча къамаьлашка.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛАМ КХОТАБЕННА ХИЛИЙТАРА ТӀЕХЬА

КПСС-о ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМАХ

1964 шера 15 феврале тӀаийца КПСС ЦК Пленума соцам

«Дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабенна хилийтара тӀехьа КПСС-о лоаттабеча къовсамах» Президиума члена, КПСС ЦК секретара нов. М. А. Суслова баьчча хоьмага ла а дийгӀа, из дош дийца а дийца, КПСС ЦК Пленумо дӀакхайкаду, социалистически содружествана, беррига дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болама Ӏалаьмате доккха зе а тохаш, Китая Коммунистически парте кулгалхоша хиладу барт эгӀабара гӀулакхдаш цӀенкъашта ковкъа холаш ше хилар.

Коммунистически болам барт-цхьоагӀо болаши кхотабенне хилар боккхача исторически лоаркӀаме долга кхета а деш, Советски Союза Коммунистически парте ух тӀехьарча хана кхы а леладаьд КПК кулгалхой КПСС-аца а вошал долча кхыча партешца а барта ца хилар дӀадаккхаргахьа а уж барт ца кхета гӀулакхаш хьалхарча юкъьга кӀезигагӀа мукъах хилийтаргахьа лостадаь, СССР-ах КНР-ах юкъера экономически а политически а сотрудничество чӀоагӀъяргахьа лостадаь гӀулакхаш. Барт эгӀар кӀоаргдалара процесс дӀаха ца йоалийташ соцае гӀийртай иштта кхийола марксистско-ленински партеш а.

КПСС ЦК Пленумо ковкъа а долаш белгалдоаккх КПК кулгалхоша из инициатива хьаллаьца ца хилар, КПСС ЦК письмона цар жоп деке ца хилар, гучахьара къовсам цар бита ца хилар, иийсса кхычи бесса, цар сихйир 1957-чей 1960-чей шерашка хиннача Совещанешка къовсам баь йолча коммунистически болама генеральни линена духьалара кампани.

Марксизмана-ленинизмана тешаме да тхо, яхаш, хабара цӀьер а луш, марксистско-ленински партей ревизионизмаца къовсам лоаттабера кеп а уттаеш КПК кулгалхоша атакаш йолаьй хӀинзарча этапе коммунистически болама карайца лелаеш йола керттерча теоретически политически установкашта.

Марксизма-ленинизма принципаш вай замерча хьалашка хьежа творчески лелаяра ларда тӀа коллективно болх а беш вошал долча партеши керда баь маьхи яь выводаши — дунен социалистически система лоархӀамах, социализми коммунизми хьалъяра наькъех, дунен тӀом ца хулийташ соцабара йолча торонех, социальни строй бе-башха йола мехкаш вӀаши гӀулакхаш а лелаеш машаре дахарах, культ личноста идеологена а практикана а духьала къовсам лоаттабанза барг ца хилерах, мегӀаьмхкаея капиталистически паччахьалкхенашка а колониализмах мукъадаьнача мехкашка а социализмага доалара формаех — уж дерригаш а телхаду китайски кулгалхоша.

Дерригача стратеги тактикаа керттерча дешашта дунен коммунистически болама лелабеча ленински наькъа тӀера а баьккха, кагийча буржуазни авантюризма великодержавни шовинизма цхьана вӀашагӀкхетаеш бола шоай никъ лаьцаб китайски кулгалхоша. Мадарра аьлча, дуккхача дешашта уж чутуж троцкистски позицешка, марксистско-ленински партешта духьаларча къовсама цар хьайю троцкистски методаш, тайп-тайпарча мехкашка вӀашагӀъеккх шоай оагӀонхой фракционни группанаш. Шоай къаьстта шийта тайпарара идейни платформа еррига социалистически лагерах дунен коммунистически боламах, дунен халкъашта юкъерча демократически организацешки дӀахьоарчие гӀерт КПК кулгалхой.

Советско-китайски паччахьалкхенашта юкъера гӀулакхаш толхадара, советски китайски халкъашта юкъера доттагӀал дохадара никъ лаьцаб китайски кулгалхоша. Советско-китайски отношенеш тоаяра хьакъехьара КПСС ЦК еррига предложенеш тӀа ца эцаш юха а тетта, цар сихйир КНР чура антисоветски пропаганда, уж эжи юхье гӀерт Советски Союза чурча гӀудаккаш-та.

КПСС ЦК Пленумо дерзӀ хулийта социализма система, коммунистически болама, марксизм-ленинизм цӀена хулга лорадара хьашташа КПК кулгалхой антиленински позици идейно гучайоккхилга, цар хьувзаду барт бохабара гӀулакхаш хоадамболлаш юхатохилга дӀадех, аьнна.

СССР-е коммунистически общество хьалъяра, машара, демократе, къамий паргӀатол, социализма гӀулакх котдалга Ӏалашдара, марксистско-ленински партеш хулга кхотаенна чӀоагӀдара тӀехьа берзабеь КПСС ЦК Президиумо, КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Н. С. Хрущева баь политически практически бола массехе а цхьан бартагӀа биза кога а беш, КПСС ЦК Пленумо ЦК Президиума тӀадулл дӀахо йолдача хана а дунен коммунистически болама генеральни линии чӀоагӀа лелаелга, вай ханарча дерригача революционни низий бартцхьоагӀо чӀоагӀъяра тӀеккхуш хулга:

Тешка бола ленински никъ дӀакхухьаш а тӀехье тӀайоагӀача хана кхухьар болаш а я вай парти, цхьаннена а цӀаккха а могаргхаз КПСС цу новкъара — XX-чей XXII-чей съездий новкъара.

Шоаш хьувзадеча барт бохабара гӀулакхашта китайски кулгалхой кӀоаргача тӀолла чубаха бале а, дунен коммунистически болама барт-цхьоагӀон хьаштаю итара тӀех а лоархӀаш, КПСС ЦК Пленумо дӀакхайкаду КПСС-ан КПК-чен юкъера гӀулакхаш лертӀа довлакара дӀахо а къахьега ше кийча хилар. Шоай интернационални бехктохкем нагахьа сатиа КПК кулгалхоша цӀенбенне бицбенне боде, уж кхетаде декхарийла ба, тӀехьара а, шоаш хьувзадеча гӀуланкхашца коммунистически болхлойн партей яха а теркам а социализм хьалъяра лоархӀамера гӀулакхаш къоастадара шоаш тӀера бовхаш хилар, империализмана духьалара къовсам шоаш хаддача хьаш хилар, империализмана духьалара ерригача фронтана оаш зе тохаш хилар.

КПСС ЦК Пленум чӀоагӀа тийша я дунен коммунистически болама хьалхашка латта халонаш эшаргхиларах, из шийх мугӀараш Маркса-Энгельса-Ленина байракха кӀал кхы а чӀоагӀагӀа кхотаргхиларах, болхлой класс сийлахь-доккха гӀулакха бахьанце, машарен хаиндлой коммунизмен гӀулакх бахьанце, коммунизм котъеккхар духьа лоаттабеча къовсаме цо керда толамаш доаккхаргхиларах.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛАМ КХОТАБЕННА ХИЛИЙТАРА ТӀЕХЬА

КПСС-о ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМАХ

1964 шера 14 феврале КПСС ЦК Пленуме новкъоста М. А. Суслова яь доклад

Новкъостий!

Вай мехка, советски халкъа боккхача лоархӀаме дола юрта бовхам дегӀабоалабара овлантарa дешаш дийцад КПСС Центральни Комитета Пленумо. Центральни Комитета, ерригача парте, дерригача советски халкъа бартцхьоагӀо йиза цаӀ йолча хьал тӀа бу Пленумо шийх болх. Цун решенешта шерра наькъаш хьадаладаргда советски экономикена, йоккхий торонаш лургья социалистически юрта бовхам хаддена айбара, вай Даьхен хӀама хьакхолла низаш совдахара, коммунизма материально-технически база хьалъяра, советски наькъа материални а духовни а хьашташ эттара тӀех Ӏалашдара.

Мехка экономика дегӀайоалаяра цӀаккха кӀорда ца деш йоахо а еш, вай парте кховчашду дерригача дунен тӀарча къахьегамхошта хьалхашкара шийх интернационални декхар. Вай боахамера толамаш доккхагӀа ма хул советски халкъа вахар тоа ме лу лакхлу дунен тӀа эттара хьалха хьахиннача социалистически паччахьалкхей сий, дуккагӀа боахам тӀабодаш хул социализмаи коммунизмаи идеяш. ЦӀаккха а кӀанк ца луш къахьетарда дунен социалистически система чӀоагӀъяра шийгара дакъа юкъекьу советски халкъо, тӀа-тӀа дуккагӀа новкъостах а духьал а лоац дерригача мехкашкарча халкъаша социальни а къамин а паргӀате бахьанце, империализменен колониализменен духьала лоаттабу къовсам.

Латтан тӀара еррига континенташ чулаьца йола революционни процесс дӀахо дегӀаухаш а кӀоарглуш а я. Керда толамаш даьхад дунен социалистически система дегӀайовлаяра даькъе. ЧӀоагӀлуш боагӀа капиталистически мехкашкара болхлой болам. Шерлуш боагӀа Азе, Африка, Латински Америка халкъий къамийкортамукъаллен къовсам. ТӀа-тӀа къьыгагӀа хьагучадувла социализмаи машарен низ империализмаи тӀеменен низал тӀех хилар. Дунен социалистически системо а машар цхьаштдолча дерригача кхыча низашта а вӀашагӀа а кхийтта хьийгача къах вӀашгӀехьдаьннад дунен халкъашта юкъера кхоккам мӀезиг-дукха хӀаьдбе, машар чӀоагӀбаргахьа лоархӀамера кердагӀа бахкха, термоядерни тӀом хьоабе гӀерташ эттара агрессанегӀа долча империалистически гӀоазараша хьувзаду гӀулакхаш дохаде. Дунен дегӀвалара беррагача лелаяро дизза бакъду 1957-чей 1960-чей шерашка вошал долча партей совещанеша оттаь йола дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама генеральни лини нийса хилар, вай парте XX-чей XXII-чей съездий, КПСС ленински Програмна выводаши положенеша вахара ник болаш хилар.

Социализма мехкашта, беррпгача дунен коммунистически болама карагӀдаьнне хӀамаш шеко йоацаш да. Цхьабакъда, сейтаха карагӀдаьнна хӀамаш цхьа а дуккагӀа хуртдар, нагахьа сайна Китая Компарте кулгалхоша барт эгӀабеш лелаеча гӀулакхех хетта социалистически лагерен коммунистически боламен хьахиннача йола цӀенхаштара халонаш хиннаецарe.

КПК кулгалхой КПСС-царен марксистско-ленински кхыча партешцарен шайгӀача барта хьакъехьа дуккхаза ховнеш даьд Центральни Комитета членашка. ХӀаьта а ца дош юхе а Пленуме оттадаза даргдоацаш лаьрхӀар ЦК Президиумо, хӀана аьлча шоаш лелаеча фракционни гӀулакхашта кхы а дуккагӀа кӀоаргача бахаб китайски кулгалхой, дунен коммунистически болам вӀашагӀбоаккхаш бола кхерам юкъарчал доацаш тӀа а тоссаш.

1960-ча шера Московски совещани хиича дена хьайоагӀача юкъагӀа КПК кулгалхошта хетарийи цар дерийи эволюце анализ йича бӀаргаго йиш хургья цу дерригача шерашке, барт тоа баргахьа ца гӀерташ, барт эгӀар кхы дӀахо а кӀоаргача даьхьара дӀатӀагӀерташ китайски кулгалхой хилар. Дунен коммунистически болама цхьайолча тактически установкашта ревизи йогара дӀа а болабенна, тӀаьна тӀехьа тӀа боакхаш, цар тӀа-тӀа дуккагӀа кӀоаргдаьд вай ханарча эттара лоархӀамегӀарча проблемашта КПСС-цея вошал долча кхыча партешцея барта ца хулга, тӀехьара а дунен коммунистически болама юкъарча наькъа духьала а баьккха цар каралаьцар къаьстта шийх тайпара. Декларацей Заявлени керттерча положенешка великодержавни шовинизмах кагийча буржуазни авантюризмах позицеш тӀара хуппаш бола шоай никъ.

Марксизма-ленинизма принципаш вай замерча хьалашка хьежа творчески лелаяра ларда тӀа коллективно болх а беш вошал долча партеша керда баь махи яь выводаши — дунен социалистически система лоархӀамах, социализми коммунизми хьалъяра наькъех, дунен тӀом ца хулийташ соцабара йолча торонех, социальни строй бе-башха йола мехкаш вӀаши гӀулакхаш а лелаеш машаре дахарах, культ личноста идеологена а практикана а духьала къовсам лоаттабанза барг ца хиларах, мегӀадьхкаче капиталистически мехкашка а колониализмах мукъадаьнача мехкашка а социализмага доалара формаех — уж дерригаш телха а ду, мадарра аьлча, вӀалла теркал а дац китайски кулгалхоша.

Коммунистически болхлойн партеша коллективно оттаяь Декларации Заявлени, боккъаллар аьлча, юстара а аьха, йоазаш йола шоай «25 пункт» хӀувлаю КПК кулгалхоша вошал долча партешка, хӀаьта цу пунктий боккъонца дола маӀан ше мадарра аьлча цхьаннена тӀадоаш да: дунен дегӀаахара лелама социалистически системо тӀа-тӀа хоалемегӀа воздействи еш хилар хардидар; капиталистически мехкий болхлой классо лоаттабеча къовсамех доц ца хетар; къамийкортамукъален боламо дунен социализма системаиеп дунен халкъашта юкъерча болхлой боламан духьаьи увттабар; арахьарча политике авантюризм лелаяр «шийлача тӀема хьал дӀа ца дайтар»; революце дешашта сектантство, путчизма лелаяр; коммунистически боламо хардахьо лаьрхӀа йола культ личноста методаши порядкаши хьаллацара дӀа ца алийта гӀертар; коммунистически боламера фракционни къовсам бекказа бахар.

Цу тайппара, коммунистически боламца шоаш барта ца хилар китайски лидераше боккъаллар аьлча, дерригача овлантарча вешашта барт эгӀара дегӀага дӀахоачадаьд.

Пленуме дакъа лоацаш бараш тӀа хоеш да, цкъа мо дуккхаза а шийгара инициатива гуча а йоахаш, айгӀа барт вӀашкабоагӀаргбола гӀулакх ше гӀерташ, КПК КПСС-цара а кхыча партешцара а гӀулакхаш лертӀа дӀолладе гӀерташ КПСС ЦК хиннилга.

Вай а, хӀаьта иштта марксистско-ленински кхыча партеша а цкъа мо дуккхаза а предложенеш тейнай КПК кулгалхошка гучахьара полемика соцаяра хьакъехьа. Цу тайпара предложени йир, къаьстта аьлча, 1963-ча шера 25-ча октябре 7-ча ноябре новкъоста Н. С. Хрущева даьча къамаьлашца. 1963-ча шера ноябрь бутт чаккхбоаллаш КПСС Центральни Комитето письмо дахьийтар Китая Компарте Центральни Комитетага, барт вӀашагӀбоалабара, СССР-ах КНР-ах юкъера экономически, Ӏилманехнически, культурни сотрудничество чӀоагӀъяра де диза дукха а хьалда гӀулакхаш кертагӀа а лоацаш. Цу письмо тӀа КПСС ЦК-о юха а тӀадихьар гучахьара полемика соцаелга. Шоана ма хой, новкъостий, цу предложенега хьежжа, советски кепа йоазоно ух тӀехьарча бетташка цхьаккха тайпа а къовсамера материалаш араяьха ца хилар.

Мишта тӀанийцар хӀаьта уж гӀулакхаш китайски кулгалхоша? Националистически курало бӀаргаш а кхоаладаь, китайски кулгалхоша хьал ца эцаш китар вошал долча партешта хетара цар ду кхайкараза. Цар тӀаьнаназар вай инициатива, марксистско-ленински партеша коллективно оттабаьча наькъа духьала гучахьа политически къовсам лелабара новкъа эттер уж.

КПСС-ах а марксистско-ленински кхыча партеех а ца оаллаш цхьаккха во хӀама ца а хутеш, хаддаза цар футтаройна чатеравалар врайоах КНР кепа йоазонаша. 1963-ча шера 25-ча октябре денз хьайоагӀача юкъагӀа а цу тайпара ши бӀеь совтӀа материала араьккхай КПК ЦК органа — «Жэньминь жибао» яхача газето. Китайски организацешка дерригача дунен тӀа гӀолла дӀайоаржаю меткӀаьленаш дувцаш йола статьяш, кхыча къамий меттела уж дӀаюви радио чу гӀолла. Цу тӀа а дуккха а антисоветски статьяш цкъазза айиша ца Ӏеш, массехк эттаза а дӀееш. Моала тамаш йолаш хӀана на яа дале а, СССР-цеи КПСС-цеи моастагӀал хургаба уйла китайски бахархошта чуйоллийта, дукха хӀама ца ешаш, Китая Компарте ЦК бадхе керттера оагӀув а хиина дӀаэттай хӀана. Ӏалаьмате йоккхача пропагандистски аппарато керттерча дакъа тӀаьнз деш дар за КПСС-и Советски Союзи бӀехье лаьрхӀа йола материалаш кийчъйита.

Шийх юкъерча доставила дилаача КПСС а марксистско-ленински кхыча партешта а дека шийх гӀортамашта хьаьра хиларга дилача китайски пропаганда тӀетӀа дуккагӀа цхьаа мугӀаре цӀаотт реакционни империалистически гӀоарий антисоветски, антикоммунистически организацa.

Хьаьцаргья шийх, масала, 1963-ча шера 14-ча ноябрча КПСС ЦК Гучахьарча письмона дола «жоаш» яхача сорех йола, 4-ча феврале «Жэньминь жибао» яхача газета тӀен «Хунци» яхача журнала тӀе кепа теха араьнна статья. «КПСС кулгалхой — вай хенара эттара боккхагӀа бола раскольникаш» яхача цун керттедзоагара деш дӀа а йолалуш, еррига статья латт КПСС ЦК-ах цун кулгалхоеца бача бӀехача гӀортамех меткӀаьленех. Коммунистицкта юкъе хила дезача гӀулакхий элементарни боарамашка юкъе цхьаккха-хӀама доацашта ерригача вай партена, дерригача советски халкъа бӀеха Ӏоттар ешк а из статья. «Американски империализмаца, дунен реакцеца, ренегаташка йолча титовски организацеца, Ӏаьтехьарча социал-демократашца барта а вха, вошал долча социалистически мехкашта духьала, вошал долча партешта духьала, дерригача марксисташта-ленинцашта дунен тӀарча революционни халкъаштен духьала къовсам лоаттабеш я», яхаш дуйи цу статья тӀа вай партех, лазараш дарлуча наха санна.

Нагахь санна хӀанз дукха ца йоцаш а тӀехьа керттерча дӀакъе КПСС арахьарча политически наькъа тӀагӀерташ китайски пропаганда хиннаьле, хӀанз цо иштта гучахьа тӀагӀортамаш ду вай чурча политикана а. Дерригача дешашта а КПСС XX съезда лине фуннагӀа хаь а сий доале, Сталина култ личностаца къовсам лоаттабар гӀалат да яа, КПСС Програмнах хӀама яа гӀерт КПК кулгалхой.

Троцкисташа а тӀехь лелаяь приемаши методаши юхе дийн а еш, советски халкъ, советски коммунисташ парте кулгалхошта, мехка кулгалхошта духьала оттабе гӀерт китайски лидераш. Китайски кепе йоазонаш радиоси вай парте Центральни Комитетаи Советски правительствани духьала къовсам лоаттабара совеха вах тӀехьекаргӀа дӀакхахьаш гӀулакх.

«Фуд из? Марксизм-ленинизм «цӀена» хилийтар духьа лоаттабу къовсам бий из? Бац, из да кочпартешта юкъе хила дезача гӀулакхий элементарни боарамаш цӀенцзъ цар хӀатовсар, социалистически мехкашта юкъерча гӀулакхий марксистско-ленински принципаш цар хӀатовсар. Дукхьаларча антисоветизма позице тӀа уж бовлар.

Шоаш хьувзадер идеологически сфере даь Ӏеш бац хӀанз КПК кулгалхой. Идеологически къовсамаш паччахьалкхенашта юкъерча гӀулакхашта а, социалистически мехкий коммунистически партей практически политикане а чъседоалладаь цар. Социалистически содружества, барт-цхьоагӀон из кхотаенна хилари меле а гӀерташ, цхьаккха тайпа маневри килованл дитаи КПК кулгалхоша социалистически мехкашта юкъера экономически политически гӀулакхаш толхедара, дунен халкъашта юкъерча арене цар дер вӀашагӀа ца кхетийтара ца хьовзалеш. Ух тӀехьарча хана чӀоагӀа сихбеннаб дунен коммунистически болама китайски кулгалхоша лелабеш бола барт эгӀабара болх. ХӀанз шеко йолаш дац коммунистически партеш вӀашагӀъяхара, марксизмана-ленинизмана моастагӀал дола фракционни группашка хьаьра никъ, Пекино лаьца хилар.

Иштта да, новкъостий, КПК кулгалхоша леладу раскольнически гӀулакхаш бахьан долаш коммунистически болама эттa боккъонца дола хьал.

Марксизма-ленинизма позицеш тӀа шоаш тӀера бовлар къайла лахье а гӀерташ, ух тӀехьарча хена къаьстта чӀоагӀа киловзалаш леладу китайски деятелаша, цар къайлаккхуь шоаш де гӀертара шоашта дагадоаллари, кӀордадалла дукха дуьц цар шоай «революционностах», «дений», «хоадаме хилар», иштта цу тайпара кхыдараш. Цхьабакъда, гӀулакхаш дӀахо дегӀа ме доагӀа, китайски пропаганда сабӀарзагӀа ме хул, шьрагӀа, цӀенагӀа бӀаргагу китайски кулгалхой боккъонца йоа ла илаеш марксизмаца-ленинизмаца, дунен социализма хьаштешца юкъара цхьаккха хӀама доацаш хилар.

ТӀа-тӀа къьыгагӀа гучалуьа, ультрареволюционни хабараштен лоаттагашкен къайла а кхухьеш КПК кулгалхой хӀанз дунен социализма ахача боккъонашта бирса атакаш еш хилар, керттера токар империалисташта духьала а ца доаккхаш, конагӀча хьале КПСС-е духьала, марксистско-ленински кхыча партешта духьала [illegible].

Цхьабакъда, китайски кулгалхоша-м хӀанз а дукха дувц социалистически содружество барт-цхьоагӀо болаши кхотиенне хилийтара тӀаккхуаш ба шоаш, яхаш. Бакъда, цар гӀулакхаш уж дешаши вӀалла а вӀашагӀкхеташ дац.

Цар хӀогӀарч дете барт-цхьоагӀонах, цхьабакъда, цар деш мел дар кхычох тӀаккхуш да: социалистически лагерь вӀашагӀа а аьккха йохаяра, социалистически содружества халкъаш кхотадеш а вӀошегӀтохаш а йола идейни лардаши организационно-политически принципаши лоарзагӀа ияра. «Китаизированни» социализм, арахьарча а чухьарча а политика авантюристически никъ, культ личноста идеологи а практика а социалистически мехкех дӀахьоарчие гӀерт уж.

Китайски кулгалхой кӀордайла чӀоагӀа къарлу дунен халкъашта юкъера коммунистически болам «чӀоагӀбе», «вай ханарча ревизионизмах» из «цӀенбе», «керда ларда» тӀа из кхотабе безам болаш ба шоаш, яхаш. Цхьабакъда, КПК кулгалхой боккъонца де гӀертар да, массе тайпарча политически отщепенцех — коммунизма ренегатех, анархистех, троцкистех, иштта цу тайпарча кхыча арех пайда а эцаш коммунистий цхьоагӀо йола фронт вӀашагӀйоаккхилга, коммунистически болама духьала китайцашта тӀатувжача фракцейи группировкайи блок вӀашагӀйоллилга, компартеш шоай мукъагӀа ераелга.

Къамий-кортамукъален болама эттара тешамегӀа а чӀоагӀагӀа а дола доттагӀий белгала тхо да, яхаш, къарлу китайски кулгалхой. Цхьабакъда, цунах тийшар чӀоагӀа гӀалат варгва. КПСС кулгалхошта дагадовкхараш укхана тӀедоалхаш да: Азе, Африка, Латински Америка халкъех шоай авантюристически концепцеши методаши дӀахьоарчаелга, расови белгалонашка хьежжа халкъаш шоайла вӀаши духьала доахилга, къамий-кортамукъален болхлойн болама юкъера цхьоагӀо йохаелга, хӀаьта цунах къамий корта-мукъален болам кегабелгеи мелбелгеи маре кхы хӀама хила йиш яц.

Китайски кулгалхой ух тӀехьарча хана къарлуш ба боккъонца бола машара оагӀув хьаллоацараш, социально-экономически строй бе башха йола паччахьалкхенаш вӀаши гӀулакхаш а лелаеш машаре ехара тӀехьа дерраcӀа къовсам лоаттабераш шоаш ба, яхаш. Цхьабакъда, мала тешаргва цунах? Карибски кризис эттача деношка лелаьча шийх провокационни позицена, кхьа сфере атомни герзашта тохкамаш делга соцадара хьакъехьарча Московски договора культ ладе ца тугаш Ӏерца, хаддаза дувцача меткӀаьленашца Советски Союза машар безаш йолча арахьарча политика сий доале гӀертарца КПК кулгалхоша дерригача дунена гучадаьлийтад дунен халкъашта юкъера кхохкаш кӀаьдбер.

(ДӀахоалар 2-ча агӀо тӀа).

КПСС обкома пленум

Селхан парте Нохч-ГӀалгӀай областной комитета пленум хилар Грозне, цига хьежар «Дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабара тӀехьа КПСС лоаттабеча къовсама хьакъехьарча» дешага.

Пленуме дакъа лоацаш хиннараша геттара чӀоагӀа дог гӀоадьена а болаш сийлен президиуме хержар новкъост Н. С. Хрущев верте латта КПСС Центральни Комитета Президиум.

Доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара нов. Ф. Е. Титова.

Доклад чакхььиначул тӀехьагӀа прениш йолалар, 13 саго къамаьл а деш.

Парте обкома пленумо массеха раьза волаш а чӀоагӀа а могабир «Дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабара тӀехьа КПСС лоаттабеча къовсама хьакъехьара» КПСС ЦК февральски Пленума соцам, хоадамболлаш харцахьа лаьрхӀар Китая Компарте кулгалхоша леладу антиленински, дӀахадаш дола гӀулакхаш.

Пленумо чӀоагӀа дог айдена письмо дахьийтар парте Центральни Комитетага, КПСС ЦК Хьалхарча секретарага Н. С. Хрущевга.

«Интернационал» яха партейи гимн лекхар пленумо дакъа доацаш хиннараша.

КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ НОВКЪОСТА М. А. СУСЛОВА ЯЬ ДОКЛАД

(ДIахьодолар. Долалур 1-ча агIо тIа).

дукха къовсам лоаттабе безам болаш, авантюристически политикена аьттув бола гIулакх из хиларах тарра, «шийлача тIема» хьал дIа ца далийтара тIаккхуьш шоаш хилар.

КПК ЦК кулгалхой дувцара селла чIоагIо тIера бола дунен революце хьаштий хьакъехьара, халкъий паргIатон къовсама хьакъехьара деррига хабараш, ше маларра аьлча, китайски кулгалхой кертера стратегически установка — фундагIа даь а шоай великодержавни, готтигача эгоистически хьашташта коммунистически къамий-кортамукъален болам мутIахьа берзабелга — общественноста, коммунисташта къайла яхьар дукха дувцаш да. Духхьала цудухьа селла гIоза IотеIаю пролетарски интернационализма принципаш. Цудухьа телхабу тIакIалтIа а бокхаш марксистско-ленински хьехам. Цудухьа хьайю кегийча буржуазии национализма эгтара вогIа йола традицеш, эгтара ахь дайнагIа йола демагогии меткIаьленаш.

КПК кулгалхоша барт бохабе́ра позици кералацарах а, дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойн болам кегабе, бохабе гIерташ цар хьувзаду гIулакхаш сиццаларах а чIоагIа дииза дергдоацаш хIана а хиина хьаэттад китайски теоретикаш мичара гIоабаьннаб а КПК кулгалхоша лелабеча барт эгIабара балхах малагIа тIехьале хила йиш я а кIоаргагIа доашхилга.

I.

ДУНЕН СОЦИАЛИЗМА СИСТЕМА ХЬАКЪЕХЬАРЧА ДЕШАХ БОЛА ШИН ТАЙПАРА КХЕТАМ

ШоллагIа дунен тIом чакхбаьнначул тIехьагIа хиина оалам-гара толамаш дувзадена да эгтара хьалха дунен социализма система хьахиларцен дегIахарцен. Социалистически содружества мехкаш — кIанзарча деррига революционни низий кертера чIоагIале, деррига дунен тIарча машара гIулакха тешаме ралард. Дунен социализман дунен империализман къовсам вай заман кертера чулоацам ба, дунен масштабе классови къовсама бIоагIа ба.

Цхьа ха яр, марксизма-ленинизма из лоархIамера положени китайски кулгалхоша а шитта лоархIаш. Цхьабакъда, укх тIехьарча хана КПК кулгалхоша социалистически системанен капиталистически мехкашкарча болхлой боламан духьала оттабу къамий-кортамукъален болам, империализмана духьала лоаттабеча къовсаме кертера йиз ба яхаш хьайкабу из, хIанзарча революционни низий цхьоагIо бух йоах, 1963 шера 14 июне КПК ЦК-гахьача письмо тIа духхьал бакъдеш дувц, хIанзарча дунен вIашдухьаленгий центр, «дунен революце дукъ керттера зона Африка, Азе, Латински Америка шера районаш я», яхаш.

1963 шера 22 октябрерча «Жэньминь жибао» «Хунцин» редакционни статья тIа йоах: «Азера, Африкера, Латински Америкера къамий-кортамукъален революци тахан эгтара лоархIамегIаре, юкъарчал доаццаш империализмана хIама етташ бола низ а хиина дIаьттай».

Укказа гуччахьа ревизи ю болхлой класса исторически лоархIама хьакъехьарча марксистски хьехама, дегIадаьккхача капиталистически мехкий болхлой болам Iорхьекхабу. Дунен социалистически система хьакъехьа аьлча, китайски теоретикашта цунна кхоачабац деррига дунен тоIадаь доаккхача къамийн халкъийн революци хьалаацаран дегIакхуваран йолча чIоагIален базь лоархIам мара. Дувца а дезац, цу тайпарча позице социалистически системана санна, шитта къамий-кортамукъален болама а, дунен халкъашта юкъерча пролетариата къовсама сийлахь доккхача гIулакха зе мара, пайда берг ца хилар.

Китайски теоретикашта хетарашка диллача из хул, дуне дегIаухаш хьабахьача деррига лаьха цо тIа-тIа дукхагIа хоадамболашагIа йола воздействи еш ца хиларад согIа, хьиметтел адамаша империализмана духьала лоаттабеча революционни къовсаме шийн къаьстта лоархIам болаш а из хилар.

Дунен социализма система дакъе лоархIами шитта лархIар дунен чурча низий бокъонца йолаш йолча соотношенеца ниса а дагIац, 1960 шера вежарашка йолча партей Заявлене тIа аьча выводашта ше долчча бесса духьала а да.

Социализманен капитализманен юкъера вIашдухьале хIанзарча дуне дегIаахара ларде уллахха уйла В. И. Ленина я. Цо яздаьд: «...халкъашта юкъера гIулакхаш, паччахьалкхений эррига дунен системи белгалйоакх йокхха йоазача империалистически къамий группо советски боламан Советски Росси керте латтача советски паччахьалкхенашта духьала лоаттабеча къовсаме. Нагахьа санна из вай тергам чура довлийте, тIаккха вайна могаргдац цхьаккха а къаман е колониальни дош нийса оттаде, юацаш из дунен эггара гаьнагIара мехкаш хилча а. Цу вахкъаца мара политически дешаш нийса отта а дулургдац, къовста а дулургдац коммунистически партешка цивилизовани мехкашка санна, шитта тIехьадисарашка а» (Соч., т. 31, агI. 216).

Из яздаьд Советски Iадал даьннача хьалхарча шерашка. Вай замалахьа, социалистически цхьа паччахьалкхе хиина ца Iеш, шиш бола социализма лагерь йолча хана, «халкъашта юкъерча гIулакхашта», «паччахьалкхений эррига дунен системанна», хIаьта бух социачо кхаьчача дунен революционни процессана цо еш йола воздействи Iалаьмате чIоагIа лакхъеннай.

Къамий-кортамукъален болама бокха лоархIам а беш марксисташа-ленинцаша цу цхьан хаьна лоархI, адамлен общество кIанцерча замалахьа исторически дегIааха кертера чулоацам, кертера лостам, кертера бищталонаш дунен социалистически системо, империализмана духьала, общество социалистически хувцамашца эргашхара тIехьа къовсам лоаттабеча низаша белгалйоахаш хилар. Духхьал цу плацдарме тIаьзад эгтара дикагIа вIаштIехьдаьна классови заш, эгтара хьалха болхлой класс — вай хьехархоша — Маркса, Энгельса, Ленина, — яххача тайпара, капитализмана кааш доаккхаш йолча хIанзарча общества эгтара хьалха латтача класса керттера дакъа.

Дунен революционни процесса керттера лоархIам социалистически мехкий ба. Из гучабоал, цкъа-дале, цу мехкий болхлой классо, къахьегамхоша социальни проблемаш толаме кхоачаш еш хиларца, Iазапа эксплуатаци йоаца керда общество, из бахьан долаш халкъаша революци еш йола общество хьаеш хиларца. Социализман коммунизман материально-технически база хьаеш хиларца социалистически мехкаша империализмана вIаштIехьаьтIехьа хIама етт общественни гIулакхий хоадамболашагIа долча дакъе — материальни производства дакъе. Социалистически паччахьалкхенаша бовхам дегIабоалабара, къахьегамхой вахара боврам лакхбара дакъе демократи дегIаккхулача, дукха пах паччахьалкхенна доал дара юкъеоазача доаха толамаш капиталистически мехкашкарча болхлоштен ахархоштен бIаргагуш хилча, цар практически дог теш къахьегача халкъа мел эшараш социализма чакъаш тIа мара кхоачашлургдолаш ца хиларах. Цу дерригача хIамаша адамашта революционни уйла дог чу йоасаю, новкъостал ду капиталистически стройна духьала, социальни къамийн кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча хьинарерча къовсама уж юкъеозера.

ШоллагIа-дале, ха дIа мел йоалаш дукхагIча дикъе лакху социалистически паччахьалкхений лоархIам, юкъарчал доаццаш империализма агрессивни контрреволюционни уйлашта духьала латта низ уж хиларах тарра. Советски Союзен эррригача социалистически содружества низо дунен халкъашта юкъерча реакцеи агрессеи керттера низаш лоацаделча санна лоаттадеча хьалийкка колониальни мехкашкарча къахьегача хаьнен халкъийн тороиаш аьттув болашагIа а империализманен чурча реакцеен духьала къовсам лоаттабара. ТIом сецачул тIехьагIарча шерашка дунен халкъашта юкъера собитеш дегIаахарга хьийжачоа бIарга ца го йиш яцар капитала мехкашка латтача революционни къовсама толамаштен, къамий-кортамукъален болама коталокаштен, дунен социалистически система низ дегIааларен юкъе айхха буззам хилар.

Деррига дунен масштабе капитализм эша а ах котало йокха йиш яц дунен социалистически система, болхлой болама, халкъаша лоаттабеча къамий-кортамукъален къовсама низаш цхьана оарцагIдоалаш хилча мара. Цу низех хIаране шийгара дакъа доац империализмана духьалерча къовсаме. Цхьабакъда, бIарга ца го йиш яц дунен политика, эррига общество дегIаахара централни пункт — из империализмана духьалара дунен социалистически система къовсам хилар.

Марксистий-ленинций шеко хила йиш яц дерригача даьттан тIа керда общественни строй котйоаккхаргйолча сийлахь-доккхача гIулакха юкъе керттера, тIа-тIа дукхагIа хоадамболашагIа бола лоархIам болаш хила безаш дунен социалистически система хиларах. Социализма мехкий исторически мисси ювзаяна я общество дегIаахара объективни законашца, социализм котъаьнна мехкаш ма дарра аьлча тахан дерригача социалистически низашта керте лаьтта ца Iеш дунен дерригача прогрессивни низашта а керте латташ йолча, хилазза эргйоалача фактаца. Уж — эррига адамлена йола из общественни дегIаахара кхьыкъаш тIера массе хиина ца Iеш, марксистско-ленински идеи шийна чудаьца бола бокхха материальни низ а, къовсам лоаттабеши адамлен гIулакхий хоадамболашагIа долча дакъе — материальни производства дакъе, капитализм эшаргйолаши бола низ а ба.

Эррига факташа йоах, экономика дакъе а лоецача исторически ханашка капиталистически мехкел хьалхайоала торо я социализма мехкий. ДагадоахийтаргIда вай, 1962 шера социалистически мехкашка промышленни производства боарам 1937 шера цар территоре тIа хиннача производства боарамца шийбача дукха эсагIа-эшашагIа болаш бархIазза лакхбенна хилар, капиталистически мехкашка 2,6-зза мара ца лакхбеннача. Капитализмаца лоаттача экономически яхье хоачача рубежа тIа хьинай хIанз дунен социалистически система. Нагахьа санна дунен промышленни производстве 1950 шера социализма мехкаша доацаш хиннар кхелагIа дакъа гартта хиннадале, хIанз из да кхоалагIа дакъа согIа.

Социалистически мехкашкарча коммунистий интернациональни декхар сенах латт аьлча, из латт, керда общество дикки толамаш хьаэрах, экономика дегIаккхуларах, оборонии низ чIоагIбарах, социалистически лагерь кхоталарах, социализма идеи уж практически чакхйоахача хана хIара дошна тIа-тIа дукхагIа деррига къахьегамхой безам тIаозаш хула вIаштIехьдаккхарах. Вай хана социализмах доахкача дикача гIулакхий мах бу теоретически балхашка хьежжа бирад согIа, эгтара хьалха гIулакхашка хьежжа, керда общество хьалхьара декхараш коммунисташа практически мишта кхоачашду а хьожаш. Нагахьа санна из декхар вай дика кхоачашдойя, цунах Iадаьчате доккха новкъостал хургда социализм бахьан долаш кхьча мехкаша лоаттабеча къовсама. ХIаьта нагахьа санна во кхоачашдой — цу къовсама тохаш йола хIама.

Маштад хIаьта дунен революци дегIаахара еш йола керттера воздействи социализма мехкаша шоай бовхама толамашца ю кхьча ленински вывод царца КПК кулгалхой гIулакх? Машарерча экономически яхь лелаира тIехьа дуттий уж?

ГIулакха маIан хорцахьа а доахаш, КПК кулгалхой бакъьаь хьахьокха гIерт, экономически яхь лелаира маIан «тоIадаь доаххача халкъийн къамийн къовсам лоаттабе, революци яр духьа гIувтта вIаьла гIулакх а ца хилар...», «сатийна хьежаш дагIилга мара, Советски Союз производствен материальни хьал-тоарон боарама эгтара дукхагIа дегIабенача капиталистически мехкал хьалхалларга хьежалга мара кхы цар де хIама юхедусеш ца хилар...» долга.

Цхьабакъда, цхьанна а марксиста-ленинца керте чу хьачудоагIаргдац, машарера экономически яхь «тейп-тайпарча мехкашкарча халкъаша шоай кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсама мегге дIаотта тарлу», экономически яхье социализмо йоахача коталонаша капитализм «автоматически» хIалак хиларга кхоачаверга, классови къамий-кортамукъален къовсам лоаттабе ца безаш халкъаш мунъадоалийтаргда яха уйла бокъъелга. Уж тайпа хьадагалийца хIамаш Пекинера дIадоаржадеш да лаьрхIа шин системана юкъе экономически яхь лелаира идей харцахьдаккхар духьа. Ма дарре аьлча социализмо экономически яхье йоахача коталоний революционизирующи лоархIам бокъонца марксисташта-ленинцашта бIаргагу къахьегамхой классоши къовсама аьттув цар боаккхаш хиларах, санхетам чу а болаш социализм бахьан долаш къовсам лоаттабераш цар нарех беш хиларах. Машарерча экономически яхьо адамаш, цхьанна а дакъе доацаш, хьежаш ца доагIадарах согIагIа, кхы тIа а сецдоаккх цар революционни хьинар. Из дика кхетаду империалисташ, уж кхер социалистически мехкаш дегIаухача доахача толамех, уж дегIаухилга юхасоцаде гIерт уж.

Шоана ма гарра, новкъостий, машарерча экономически яхьа хьакъехьара дош шийн маIанга диллача хиллане а экономически хиина Iац. Цунах доала кIоаргга политически маIан: капитализм экономически эшар — из да дерригача революционни низашта цар империализмана духьала лоаттабу революционни къовсам кIоаргашта аттача боаккхалга. ХIаьта из политически дош да.

Вай керте шийн керттера декхар лоархI СССР-а, эррига дунен социалистически содружества экономически оборонни низ чIоагIбергах, эррига революционни процессана цо еш йола влияни чIоагIъергах. Вай дIахо а гоал ца доалаш деррига чакхболхаргба эгтара нийсо йолашагIа йола строй — коммунизм вай мекка хьалхьара оттень КПСС Программа кхоачашьйра тIабергзабаь бола никъ. Коммунизм хьалхьар — из да из-м советски халкъа интернациональни декхар кхоачашдеча юкъе ловцаш дола сийлахь-доккха декъа а. Из никъ хьаахкагIа а хьаьлекхаб сийлахь-доккхача Ленина. Вай цхьанне а цIакха а цу ленински никъа тIара доахаргдац. (ТIоарат тох).

Капиталистически социалистически яхье котало яккхар духьа социалистически мехкаша хIара шоай къаьст-къаьстача мехка чухьа а санна, шитта эррига дунен социалистически системана юкъе а дика пайда эца беза социализма совленех. Практически цун маIан да дерригача социалистически мехкашта юкъера политически бувзамаш санна, шитта вIаши гIойле йолаш дола экономически бувзамаш а шерра дегIаккхулар, хIаьта шитта цар юкъера культурни Iилман-технически гIулакхаш чIоагIдар а. Духхьал цу оагIорахьа дегIа а ихад, дегIа а ух КПСС-ен вежарашка йолча воха партеий гIулакхаш.

Ишта боаца никъ лелабеча китайски кулгалхоша вIашта укх тIехьарча шерашка хьакъехь дунен социалистически система цхьоагIо чIоагIъялдар дезаш шоаш ца хилар. КНР шийн гIулакхаш социалистически содружества воха мехкашца цхьана лелабечара хьина ца Iеш, цо хIанз гуччахьа къовсам лоаттабу социалистически мехкаша барта а долаш дунен халкъашта юкъерча арене лелабеча хьаьдъя духьала. Социалистически содружества ларлаш мельера тIабертзабаь бола никъ лаьцаб китайски кулгалхоша гуччахьа, социалистически мехкашцара, къаьстта а вIашиюкъерча Экономически новкъостален Совета мехкашцара, эгтара хьалхарча эргIанна Советски Союзацара экономически бувзамаш хоададара лаьца тIа эттаб уж. 1962 шарара СЭВ-а мехкашцара КНР торговле оборот 1959 деларчул 2,8-зза кIезигъеннай, хIаьта 1963 шера — кхы а 20 процент хIана ениааш дьача кIезигъеннай из.

Къайла ца хьош социалистически мехкашта — вIашиюкъерча Экономически новкъостален Совете дакъа лоацарашта, юкъера экономически бувзамаш меле гIерт китайски кулгалхой шоаш пропаганда ета хаьа, хIаьта из гучох, дIахадаш болча цар уйлаша маяххара а да. Социалистически мехкий халкъаш вIаши эгIаде безам болаш болча китайски кулгалхоша пайда эц империалистически пропаганда харцонехи йоазахарехи дегаза ца хеташ.

Буржуази хета йоаш тIа йоллагIа тайпа даьна а цхьа йоакхар Советски Союзах е кхыча социалистически мехках ара ма даьлийте а из меткIаьле цу сахьате хьалхьы китайски пропаганда.

Социалистически мехкий коммунистически партешна, культ личностах юхедисараш дIа а доахаш, кIалхара кIийле цIенъяйн ленински пролетарски интернационализма ларда тIа вежарашка долча мехкашта юкъера гIулакхаш чIоагIдара. Дика хош да, хIара социалистически мехкe лоIами суверенитети чIоагIъяро эррига социалистически система бIарча тешаме дегIайоалаергйола хьал хилар. Из ца хуле, хIана йиш яц бокъонца шийн лоIамерен чIоагIен къамий цхьоагIо. КПСС XX-ча съездо лаьца никъ аьхха нийса гIа бола социализма мехкашта юкъера гIулакхаш дIахо дегIаккхулара ленински лостам а лоархIаш тIенйнцар вежарашка йолча партеша.

Цхьабакъда, из никъ безац цу китайски кулгалхошта. Доллача хIамах гуш да, социалистически содружестве шоай даь цIагIа санна лоал де, шоашта доар хьыча мехкашта кхьдекха, партеши халкъаша шоашта тойя социализмагара дахийта а, е шоашта тойя цунах «дIакъовстаде» а шоаша йиш хургйола хьалаш царна уттаде безам болаш уж хилар.

Кхы ца хьоже а, КПК кулгалхой Югославецарча гIулакхаьта хьежаргда вай. 1955—1956 шерашка а тIехьа китайски кулгалхоша лакха мах бора социализм хьалхьеш ФНРЮ доахача толамий. 1957 шера гуравьа советско-югославски доттагIаена хетаьча статья тIа «Жэньминь жибао» яздаьд: «Вай мехкий халкъаш дIа-[illegible] долх социализма наькъаца». Цу газето кхайкадоръа: «...Социализм хьалъеча доккхий толамаш даьхад Югославе». Деррига а 5—6 шу мара даь Югославера общественно-политически строй Китае шитта могаяь. ХIанз Югославех нига дувцарe яздери кхы тайпа да. «Жэньминь жибао» кхача цу газето хIанз дувц, Югославе «буржуазе диктатура я, цу тIа а, йолаш хиина ца Iеш, эггара къизагIа йола фашистски диктатура а я, Югославе «къаьстта цхьан гIулакх лаьрхIа американски империализма контрреволюционни отряд я...»

Укказа хаттар доагIа, фу хиннадола Югославе? Цу мехка социально-экономически политически вахарера малагIа факташ, малагIа реальни процессаш я шоаш беш бола мах селла чIоагIа дIатIабаккха китайски теоретикашта бокъо енараш? Цу тайпара факташ, цу тайпара процессаш хиина а яц, йолаш а яц. Нагахьа санна субъективни хетараш тергал да а деш, объективни законаш, марксизма-ленинизма хьехам тергалбича, харцдулургдац Югославе социалистически мохк хилар а цунах социализма позицеш Югославе чIоагIлуш хилар а. Бокъаллар аьлча, нагахьа санна 1958 шера социалистически сектор промышленносте 100 процент, юрте боахаме 6 процент, торговле 97 процент лоацаш хиннадале, тIаккха хIанз, Югославе социализм хьалъеш дакъа толамаш китайски кера йоалоно хоттадаьнначул тIехьагIа массехк шу дьаьннача гIоала, социалистически сектор югославски промышленносте хьалхагIа а санна 100 процент я, юрта боахаме 6 процент я йоаш. хIанз 15 процент я, торговле 97 процент а йоаш, эррига 100 процент я. Цу эррига факташа йоах, социалистически паччахьалкхен экономика хилара тарра дегIаух Югославе экономика.

Нагахьа санна хIайдар Iаьржа а ца лоархIаш, хIамашка объективно хьежача, бIарга ца го йиш яц дунен халкъашта юкъерча арене а Югослави кхыча социалистически паччахьалкхенашца цхьана машарах машаре дахараш, массане а цIейдаь гера хIадаккхара, ялерии гера лехкара, ООН-ера КНР законни бокъонаш юхаметтаоттаяра, кхыча дешашта Iотехьа латташ хилар.

ХIаьта китайски кулгалхоша бIаргаш дIа хIана дувцадаьд цу дерригача хIамашта? Турпалерча Югославски халкъа эх хIана ду цар, цун мехках фашистски мохк ба яхарца? Цу тайпара хаттар цкъа даь Iийнадац китайски кулгалхошна, хIаьта цIаккха а кIезиг-дукха а кхетаме дола шоц царгара дашша а мегадац.

Китайски кулгалхоша бIагалдоах 1960 шера вежарашка йолча партей Заявлене тIа Югославска карагIдаьнна революционни хIамаш СКО даь гIалаташ бахьан долаш ишрама кIал отталаьд аьлла хилар. Цхьабакъда, цкъа-дале, Заявлене текста тIара хьагуш ма дарра, цу тIа цу хана а харц ца деш, бакъдора карагIдаьнна революционни, социалистически хIамаш Югославе долаш хилар, хIаьта, шоллагIа-дале, дIахочча шерашка хьа ма хьоккхара, Югославера социализма позицеш дикка чIоагIъеннай, цудухьа, бокъаллар аьлча, из мога ца де йиш я из.

Югославецара гIулакхаш тоаде гIерташ социализма гIулакха хьаштеша маьххара из хиларах чIоагIа дог тийшаш долча вай, советски коммунисташа. Цу цхьан хана вIаьла кхайлахьаш коммунистически боламан Югославе Коммунистий Союзан юкъе барт вIашагIа ца кхеташ идеологически дешаш хилар. Цу хьакъехьа вай гуччахьа хийцад югославски новкъосташка. Цхьабакъда, вай лоархI, барт вIашагIа ца кхеташ дола дешаш юкъе латтар аьлча, из цхьаккха дича а Югославе социализмах «дIакъовстаяра» дола бахьан ца хилар. ДагIалоххарах, субъективни уйлаш тIа а дегIа, кхы тIа а факташ тIаьIалтIаяхарех харцахьъяхарех къоьхьа да йиш йолаш хIама дац из дале а е кхы дале а доача халкъа социализм хьалъе мукъа балар е беккар, хIаьта китайски кулгалхой де гIертар бокъонца из ма дий.

Масалаша Югослави хьалийцача къаьстта шаьра бIаргагу социалистически паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхашка «лакхера арбитраш» хила, мохк — социалистически бар малагIа ба, боацар — малагIа ба къоастадара бокъо шоашашьа лехха гIерташ китайски кулгалхой хилар. Тахан цар, бакъдараш тергал а ца деш, социализмах «дIакъоастаньй» Югославе. Кхоана кхыдолча социалистически мехкашта а кхазаморг де дагадохаргда КПК кулгалхошта. Марксизмаца юкъа хIама долаш а йий цу тайпара субъективизми произволи? Цу тайпара хила йиш яц социалистически мехкий цхьоагIон кхоталалари чIоагIдара хьашташ вIаьла дола ца лоархIараш мара.

Е, масала, хьахаргда вай ЦК членашта эррига вай партенен хIанзале массехказа довзийта, албански аьле цIа йоаккхаш дола дош. Хоьш да, 1960 шера денз Албански къахьегама парте кулгалхоша вай оагIонгахьара цхьаккха бахьан а доацаш цIаьхха шоай политически никъ хийца а хийца. КПСС-ах вежарашка болча кхыча партешта духьаларча вуламерча гIулакхий наьха тIа эта хилар. НРА правительства ма дарра аьлча хоададаьд Советски Союзацарен духхагIа долча воха социалистически мехкашцарен политически, экономически, тIема бувзамаш.

Юкъвенна кхетаде хала дар Ходжаи Шехуи антисоветски гIулакхаш лелабар бахьанаш. Цхьабакъда, ха дIа ме йола дикагIа гуш дар, албански лидераша даьла хилеш кхыча оазагара доагIаш, Пекине, яздеших духьалйи дарех цхьаккха дош ца туладолийташ кордалоалай хиина хилар.

Китайско-албански альянс цахош хьахиина хIама яц. Из хьахиннай КПСС XX-ча съезда ленински наькъе духьале яра ларда тIа, Сталина культ личностах юхадисараш дIадахарца моаста-гIаха лацара ларда тIа. Китае а санна, албански кулгалхоша культ личноста гадахар дувзаделла да дукхача шерашка цар шоаш культ личност лелаеш хилар, партенен махкаи кулгалдеш уж гIалаторча методашка кхийда хиларца.

1956 шера хиннача АПТ III-ча турча вазара ленински нормаш АПТ-а хьоттеелга дIаледарца съезде парте членаша, КПСС XX-гIа съезд хиннача тIехьагIа садукъаш дола культ личноста гIулакхиш дIадбахнеи партенен тIабахьарех вокха гуччахьа мукIарле денза балалар албански кулгалхой культ личноста АПТ-е «шаьра гуш лелаеш хилара». Цхьабакъда, из мукIарла дар а, хIаьта шитта культ личност дIайоаккхаргья эшна доц далар а машево мара хIама дац. ХIаьта гIулакхага даллача шоай гIалатера практика йита дага а бацар албански кулгалхой. Вокъонца III-ча съезда трибуна тIера «самокритикаца» къамаьлд деш Ходжа латтача хана, албански Iаьдалаша набахта а бехкеш ссылке Iоккхуьйтар партенен вахара ленински нормаш телхарах, цIена дог-уйла долча коммунисташта изаш дарах, Iазап тIалоаттадарах албански кулгалхоште критика еш городской партийни конференци къамаьлаш даь Тирански партийни организаце коммунисташ.

Ходжаси Шехуси XX-ча съезда наькъа духьала къовсам лоаттабора шоай гIулакхаш балар хоьраш уж хиинадь, партенен вахара ленински нормаш АПТ-е чIоагIъяларах цар тIалоаттабу низ чакхбалар хургдоландаь. Антисоветски наькъа тIа эттача албански кулгалхоша хьалча хьала тIа оттадер шоай халкъ, Советски Союзацен воха социалистически мехкашцен лертIа гIулакхаш лелаеча хьалашка вIаьла хургйоацаш хиина халонаш оттайир Албане.

Советски нах дог тийша ба, кулгалдеча албански буххьо лелаеча политико советско-албански гIулакхашта юкъе оттаьь хIанзера халонаш цаь а, вай мехкий халкъаш дагалаттача юкъарча гIулакхага — социализмаи коммунизмаи коталонга цхьана гIоргхиларах. КПСС-ах аьлча, вай хьалхагIа а санна кийча да цу оагIорахьа де дезай мел дола хIама де.

КПСС шийн керттера декхарех цаI лоархI дунен социалистически система, мамогта чIоагIъяр духьа, дерригача социалистически мехкашцара вежарашка дола гIулакхаш йиззача бокъонийн шоай лоIамерча барт-цхьоагIонах лараш тIа дегIаккхулара тIехьа, империалистически агрессорашта духьала, массане юкъерча машара тIехьа, коммунизм йиза котъяьххара тIехьа цхьана къовсам лоаттабара деррига социалистически мехкаш чIоагIагIо кхетадар духьа къовсам лоаттаберах. (ТIоарат тох).

II.

ТIЕМЕИ, МАШАРЕИ, РЕВОЛЮЦЕИ ДЕШАШ

Новкъостий!

Вай сийлахь-доккхача гIулакха кхелаш, халкъий кхелаш доаламболаш долча дакъе тIема, машара, революце дешах йола коммунистически болама стратегически тактически установкаш нийса хиларах тийша я. Цу дешай вIаши юкъера бувзамаш уж шоайла вIаши тийша хилара тергалдар вай замалахье къаьстта лоархIам болаш да, хIана аьлча хIара къаьсттача цхьан мехка латтача революционни къовсама толамаш дунен халкъашта юкъера деррига хьал дегIаахарна, дунен революционни процесса хIанз санна юкъерчал доацаш чIоагIа дувзадена адамлен историе чухь хьалхагIа цIаккха а хиннадац.

Машар бахьан долаш къовсам лоаттабар марксистско-ленински партеша адамлена хьалхашкара шоай исторически мисси кхоачашъяр—термоядерни тIема цIера юкъе халкъаш хIалак ца хилийтар санна лаархIа ца Iеш, социализми коммунизми толаме хьалхьара, капиталистически мехкий пролетариата революционни къовсама империализмо тоIадаь доаккхача халкъий кортамукъален болами боаржабара лоархIамегIара хьал санна а лоархI.

Дунен халкъашта юкъерча арерча низий соотношенеца масса оагIорахьара хьача анализо коммунистически болхлойн партешка йиш хилийтар аьлттан тIа социализм йиза котъялаехьа дунен тIом ца хилийтара йолча торои хьакъехьа лоархIамера вывод е а тайп-тайпара социальни строи йола паччахьалкхенаш машаре ехара ленински принцип социалистически мехкий арахьарча политика йоаргйоана ларда хилар цIаьхха белгалдаккха а.

Уж положенеш, хоьш ма дарра, дIаяздаьь яр 1957-чен 1960-чен шерашка хиннача Московски совещанеш Деклараце тIеи Заявлене тIеи. Укх тIехьарча шерий опыто машаре дахаре политика вахаре хилазза эрг ца хилар мел ма дарра согIа, из дикка бакъдир. Дерригача дунен тIарча бIаьи миллионаш болча наха хьахалаьча йола духьала из политика социалистически мехкаша деррагIа чакъьхар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар машара духьала эрзаь хиина империалистически реакце уйлаш цхьакхаьа. Машарах даьначча беркатах тIаьа адамлена пайда эцаш хилар, — из дахьашцара согIат дац. Из да машар безача дерригача низаша термоядерни тIом хьоабе гIертарашта духьала тIагIертта къовсам лоаттабарах, хала а доагIаш, хьахиннар. Советски Союзен воха социалистически мехкийн низа дегIабарах. ХIаьта шитта машар бахьан долаш лоаттабеча къовсама байрах лакха айяьчен эррига хьалха латта адамаш цу байракха кIал кхоталаш коммунистически партеша нийса политика лелаярах а хьахиннар.

Полемика, хIаьта цул тIехьагIа КПСС-ах воха марксистско-ленински партешта духьаларча политически къовсама а наькъа тIа баьннача КПК кулгалхоша къаьстта чIоагIагIа чухехкар КПСС XX-ча съезда выводашта, тIема, машара, революце дешах йолча вежарий партей Московски совещанеш положенешта. Цар лаьрхIар, духьал уххазара шоашта политически капитал якха шоай вIаштIехьаргхилар. хIаьта цудухьа тIабаьржар уж деррига коммунистически болама «революционни перспектива йоаяра», «капитализмаца кара кхарах» ца бехка а беш.

Из экь доаль беш бола бехк моллагIча цхьан тайпара бакъъетийтар духьа, китайски теоретикашта тоаза йоацача а керда йоацача а приемашка кхуад: бIарчача цхьан общественни процесса шин еаллех цаI шоллагIчох искусственно хьа а къоастаяь, машар бахьан долаш лоаттабу къовсам революционни болама духьала оттабу цар, цу лоархIамерча декхараша шоайла цхьанне воах дIадоакхд ахача тайпара гIулакх хьа а гойташ китайски теоретикаша хьачох, из хул, машар бахьан долаш, дунен тIом ца хилийтар духьа къовсам лоаттабеш вар революцена духьала волаш, из революционни къовсама духьале еш хилар.

Къаьстта марксистски образовани хила еш, диалектика сийлахь-боккхача говзанчий дакъа шоашка хила деза яхаш болча КПК кулгалхоша гIулакхага дIалача шек а болаш из, Ленина образно аьлача тайпара, марксизма «дийна са» дийна хилар кхетадара. Коммунистически партеша, машар бахьан долаш лоаттабеча къовсама байракх лакха айъ дIахьош, тIа-тIа чIоагIагIча низаца боаржабу империализмана духьалара пролетариатен къахьегамхойн классоши къовсам а къамий-кортамукъален болам а.

Машаре дахарах болча ленински наькъа духьала къовсам а лоаттабеш, тIема новкъостаца революце «тIехьара тIатеттара» никъ дуккха духьал а оттабеш, тIом аьттув болаш а хьиметтел, ма дарра аьлча, капитализманен социализманен юкъера вIашдухьаленаш къоастара аьхха ше цаI мара кхы йоаца а средство я, яхача дIаккхаьаб КПК кулгалхой. Берригача дунен коммунистически болама опыт тергал да а еш, вар керттера лоархI Китае революци котьалара никъ, дерригача мехкаштен халкъаштен ца хилча даргдоаца нийса хIама да из яхаш хестабарца. Китайски пропаганда доагIача а ца доагIача а къьменгуьх 30-ча шерашка, Китае граждански тIом аьлттача хана тIемеи машареи дешах Мао Цзэдуна дийнараш.

Шерра хьахкайкаеш я, масала, Мао Цзэ-дуна дийцачерех укх тайпара йола моттигаш: «дукха а дукхагIа долча адамаша бертбола тIом... адамле шийга тIоалле кердача исторически заманга гIоргйола моттиг а хиина дIаоттаргба»; «дуне эргадаккха йиш яц топа новкъосталца мара», «вай тIом дIабаккхара тIехьа да, вайна тIом безац, цхьабакъда, тIом дIабаккха йиш яц тIемаца мара. Нагахьа санна топаш ца хилар хьайна дезе — топ караэца».

Уж къамаьлаш даьча хана дешта дукха хIама ца эшаш тIаьха итт шу дIадаьннад. Овлингара деххувцамаш хиннад дунен чу: хьа вIашагIа а кхийтта, бокха низ а хиина хьалъэттай дунен социализма система, дукха адам юкъе эза болхлой класса революционни болама, исторически коталонаш аьхий къамий-кортамукъален болама. Машар безача низий Союза низ кхоачаргбе хIанз, коммунистически партей документашка аьнача тайпара, империализме низаш юхатоха, керда дунен тIом царга ца хьоабайта. ТIом ца хилийтара декхар къаьстта дукхагIа лоархIам болаш хиинад адамлен историе чуъ эгтара чIоагIагIа низ болаш дола гера хьадар, чотса ах варгвоацаш йоккхий сагатонаш дерригача халкъашта тIакхоачаергйолаш дукха из Iоадаш хилар бахьан долаш.

Уж долла хIамаш тергалде лац китайски кулгалхошта. Шоай кхетам ца хилар гуччахьа хьа а хьожаш, уж цьарлу, ядерни бомба — из «хьаьнета цIокъа» а да, хIаьта тIемеи машареи дош оттадаре юкъе цхьаккха керда хIама а хьац, яхаш. Атта кхетадеш долча нийсача маIана духьала йолча цу логикета хьежжа, Мао Цзэ-дун 1957 шера Московски совещане баьле гIертар, социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсама гIулакх хьиметтен толарг а да, нагахьа санна дунен термоядерни тIом хуле, яхаш дола къамаьл. «ХьалхагIа а ха йиш йий, — йоахар цо, — хургболча тIемо мел адам хIаллакдергда? Дерригача дунен тIа бахача 2.700 миллион болча нахах кхоалагIа дакъа хила мег уж, вешта аьлча 900 миллион сог мара ца хила... Из дош Неруца къийсад аз. Цун уйлаш цу хьакъехьа са ярш санна йолаш дукхагIа пессимистически я. Аз цунга аьлар, нагахьа санна ахаш адамаш доадаь хIадоале а, тIаккха ахаш кхы а юхедусаргда, цудухьа империализм цIенъяь хIалакъаь дIа а йоаккхаргья, дерригача дунен тIа социализм мара а хургья, хIаьта цоаштаьа итт шера е бIаь шера лах хила а хьалкхуургба, хьиметтел ахаш дукхагIа а».

(ДIахьодолар 3-ча агIо тIа).

КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ НОВКЪОСТА М. А. СУСЛОВА ЯЬ ДОКЛАД

(ДIахьодолар. Долалуш 1-чу, 2-чу оагIонаш тIа).

Из концепци кху а шаьрта хьахьекхай КПК ЦК могадьчен дIахкайхнечен «Дахьдала хийла ленинизм!» яхача сборника тIа. «Котальниаче халкъо, — йоах цу тIа, — оначa империализма гартеш тIа геттара сихача темпаща хьаергье аззарзза хозагIа йола кхоане». Из а йиззача политически бехктохкамлен, йоккхача социалистически паччахьалкхен руле латтача нахи из хьахьокхаш хиларца къастта кхераме йолча бехктохкамлен ультра революционни хабарий образец.

Хоьш да, В. И. Ленина 1918 шера а тIехьа техникана кхаргIдьдьнача низ бола хIамаш кхтталча низаца миллионаш болча наьха синош доадара юкъе доахаш бола дунен тIом IаIаьмате доккха зулам хиина ца Iеш, цо «адамий общество ахара дола хьалаш шоаш буйдахарга» («Соч. т. 27, оагI. 386) вига а тарлу, яха хилар. Вай хана, ракетно-ядерни герз хьадарцей дегIадоаладарцей, из кхерам кху а дукхагIа лакхбенаб. Из факт харпхаьа мишта йоах наха, коммунистически хьехама тIехьа латтараша хIаьтарета а?

Дунен тIом эшац социализма мехкашта, эшац къахьегача халкъа, социализма коталон гIулакха цо бе пайда бац. Специалисташа вIалла шин дагара йоацаш яь заключенеш я кердача дунен тIемах хила тарлуш долча хIамай хьакъехьа. Масала, американски прогрессивни Iилмахочо Лайнус Полинга лоархIамаш дича хьакхаьа деннеш йоалаю, ядерни тIом болабенначул тIехьагIа 60 ди даьннача гIолла 190 миллион американцех 170 миллион лергхилари, 15 миллиона цIенхаштта айп хургхилари, хетаргахьа унахцIена а волаш 5 миллион мара вусарг ца хилара хьахьокхаш йола дийнеш. Из тайпа гIулакх оттаргда, гучох, юкъарчал доацаш тIема кхьевзача кхача районашка а. Цул совгIа, теркалде дезаш да, лоархIаметIара промышленни центраш, транспортеи буваамех средствиаш йохаярца дувзадена общество кегаяр сайна дола ядерни тIемах хула тIехь-тIехьагIо гучаьдула хIамаш а тIа-тIа совдулаш дола радиоактивни зуламаш а. Духхьал дIаала йиш йолаш да, нагахьа санна дунен термоядерни тIом хилча, адамлена IаIаьмате боккха беле цунах хургхилар, хIаьта долче, коммунизма гIулакха цо доккха зе дергхилар а.

Халкъа хьаштеш бокъонца дова лоархIаш йолча цхьанна а парте ца кхетабе йиш яц керда дунен тIом ца хилийтар духьа лоаттабеча къовсамера шиъ бехктохкам. ХIаьта китайски кулгалхоша, вайна бIаргадайнача тайпара кхьметтел доккхал а ду, «революце духьа» а яхаш, ахаш адамаш доадаь дIадахара раьза хила шоаш кийча хиларах. Цунах уж вIалла шек а бац дуккагIа кхотабеня нах бахача а тIом латтача юкъе ниейденнача а мехкашта хулеш дола зуламаш бIаргчача халкъашта лаьттан букъ тIара уж дIадаргхиларах, социализма коталон хьакъехьара дош вIалла лакъа а доагIаргдоацаш, селлара доккхий хургдар аьнка.

Ухааа дагайохийта йоатIа цхьайола факташ. Чехословакни журналистех цхьанне КПК ЦК членаца Тяо Чжуца къамаьл деш, нагахьа санна термоядерни тIом хуле, 14 миллион саг вахача Чехословаке дерриге къам хIалак хургда аьлча, «Нагахьа санна долла хIама хIалакдеш бола тIом хилча, социалистически лагера юкъа доагIача кагийча мехкаша шоай хьаштеш еррагача лагера юкъарча хьаштешта тIатовжаде дезаргда», аьнна дар цунна денна жоп. Советски вискалаща къамаьл деш КНР бехктохкамерча кхьча чиновника йоахар, нагахьа санна термоядерни тIом куле еррига Итали йохаргья яхаш, шиъ халкъ бахьан кхераш дола Итальянски компарте генеральни секретарь Тольятти бакъдещ. «Къодоли халкъаш дусарг ма дий, хIаьта империализм хIалак яь дIайоакхаргья», — аьлар цу чиновника.

ТIом ца хилийта йиш хиларах йола дунен халкъий коммунистически болама вывод кIалтIаккха гIерташ Пекине чIоагIдеш дуаш, машаре дахара политики лелавча КПСС а вокх вежарашка йолча партеша а империализма чулоацам хувцабенарг лерI «империалисташ машар безаш хьахетаме» хилара тIа ду дерригa лоархIамаш, цартаре машар «белхаш дехар ду» яхаш. ХIаьта КПК кулгалхоша хьыда а берта гIоргбоацаш а къовсам лоаттабу империализмах духьала, хьагучабоах цун реакционни чулоацам.

Цхьабакъда, цу тайпарча гIожача бакъдоацараша цхьанкха а Iехалургвац хьога. Марксисташ-ленинцаш цхьа пацифистий хьисаце хьахьокха гIертилга нах белабеш хIама да. 1957 шерарча Деклараце тIа яздаь, империализм дIаиллалца йолча хана йолаш а агрессивни тIемашта эша кIийле а аьнна. Бакъда, цунах дунен тIом хилаиза баргбац яха вывод яьн коммунистически партеша. Цар дIахьекхар, империализма оамал цун ахха чулоацам хувца ца луш бусаш бале а, хувцденнай дунен аренера низий соотношени, къьйге я дунен экономикен дунен политикен империализмо лоаца моттиг а цун лоархIам а, хулаш йолча событешта цо еш йола воздействи кIезгагу. Цу дерриганеша а машаре бахаца баргбоацача аттабу империалисташ.

ТIаккха гIулакх латтац империалисташ «машар беза» нах хинна дIа а айттаб, дуккагIа «барта а боагIа» яхачох, из латт социализма дегIабена низ ца лаьрIача баргбоацача уж оттарах. Империалистацца хов, Советски Союзага, социалистически мехкашка низ бола герз долга а моллагIча а агрессора меттахьа хIама тоха могаргдолаш долга а. Капиталистически мехкашкарча болхлой демократически чIоагIача болама низ а халкъаша лоаттабу къамаш-мукъадахара къовсам чIоагIа баьрна хилар а ца лаьрIача балац империалисташ. Вай классоли моастагIий стане тIа-тIа дуккагIа гучадоала, нагахьа санна хьоа боацача империалисташа тIом хьовбой. тIаккха империализм цун хьеннха дIаьккха а дIаелла а хургхиларах дола бакъдар. (ТIоарам тох).

Империализм йолаш йолча хана хьара кхерам бола тIом ца хилийта йиш хилар шиъ-цега хьахулаш дац. Машар безача низашкара цо дIадах машара тIехьа лоаттабеча къовсаме IаIаьмате чIоагIа хьнар долаш хилар, машара моастагIаша лелаеча гIулакхий хьакъе чIоагIа фола хилар. Из IаIаьмате доккхача дакъе социалистически мехкий политиках, цар оборонни низах, машаре дахара ленински принципаш лоарзагIа ца доалаш кхочашьярах тайша да. Дуккьала ишта йола политика хьаллоаттаеш а вежарашка йолча партей Деклараце Заявлене йоазеш тIа латта Советски Союзи кхьдола социалистически мехкаца.

ХIаьта дуккьал цу цаI мара йолаьча хьахьлаерча политикана духьал къовсам кхайнабаьб китайски кулгалхоша. Шоашта къастта дагадоахкараша тIагIолла уйла а йолаш, машара дахара принцип толхае гIерт уж, машар лоребарга дIабохайта низ зеха бовш хиларах халаьаш тешаде а гIерташ. Тамаше деций из, цу тайпара йола уйла оптимистически я яьнна дIахкайкаьй китайски лидераша.

«Дахьала хийла Ленинизм!» яхача сборника тIа йоах: «империалистически стройн эксплуататорски классаши дIаяххалца йола ча хана а цу а воих тайпара дола тIемаш хургда массаза а». «Цхьабакъда, империалисташа, юкъара а тIом хьовбергбий-теш яха дош — из тхох тайша дац, тхо кху империалистий генеральни штабий начальникаш а мичад». Профсоюзий Дерригдунен федераце пекински сессе КПК ЦК члена Лю Нин ис, йоахар: «Машара дах йиш хиларах империалисташ гIадбигий мара кху хIама дац». Машара Дерригдунен Совета 1961 шера декабрь бетта Стокгольме хиннача сессе цу Лю Нин ис кху а хьадагIа аьлар: «Империалистаца барт а булургбе, машаре дахийта Iалаш а дулургда яхараша шоаш Iехабу». Хьал дац цу еррига заявленеша дуьцар «тIом ца хулийташ соцалургбац» ахилга хилар.

Машаре дахаре политикава духьала яьча китайски кулгалхой выступленеща айхха ювзаенна а герз Iоддлара дешай, малхбузерча паччахьалкхенашца ета социалистически мехкий дунен халкъашта юкъерча переговорий дешай хьакъера цар позиция. Герз Iоддлара лерI цар «иллюзи», «кхоачашхургдоаца лозунг», халкъаш уйлах тувладар мара кху дихадар дергдоацаш хIама. Масала, 1960 шера хиннача ВФП Генсовета пекински сессе КПК ЦК члена Лю Чан-шина аьлар: «Цхьбараша лерI герз Iоддлара йолш предложенеш империализм латтача хьалашка кхоачашхургйолаш. Из бакъхила йиш йоаца хIама да... ТIемаш а герз а доаца машар отта йиш яц дерригача дунен тIа социализм котьальча мара».

КПСС еррига марксистски-ленински партей къьгта йола позици, хIаьта цуна цхьана дунен керда тIом ца хилийтара а дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара а тIехьа лоаттабеча къовсаме лоархIаме хьал ше дола герз дIадаккхара политика цу заявленеша толхае китайски кулгалхой гIертилга бIаргадов хала дац.

Iовдала да империалистически паччахьалкхений тIема политика хьакъехьа, масеане а дерригa герз дIадаккхара уж кийча хилара хьакъехьа цхьа дас хилга боллаш я вай парги яхилга. Империализм йолаш йолча хана, реакционни низош герзага кхундаргда шоай деш дола доал дIа ца далийтара йола тIеххьара юкхера средство ма хиларах тарра, нагахьа санна шоашта хьоаш карагIдоале, тIемашка цунах пайда а эцаргба. Из дерригa а хьалда гуш да.

Герз дIадаккхара тIехьа лоаттабу къовсам битар, сихдаь герз хьаданза даргдац, керда дунен тIом хилаиза баргбац хилга дий-теш из? Дац. Ишта йола пассивни позици дуьхьала хургьяр вай хьехама еррагача революцешни уйлана, халкъий оьлангарча хьаштаиста.

Вай тешаш да къахьегамхой революционни къовсамо, еррига демократически уйла гIаттаро, социализм дегIабоагIача низо, машар безача низаша хьалда леладеча гIулакхаша герз дIадаккхара халкъаца дIадахараш шоашта дезарашта духьала а баьха лархIаца баргбоаца империалисташ оттабергхиларахи оттабе безархи. Вай фаталисташ дац, дуккхача наьха йоккхийча торо нех теш вай. Шиъ бахьан доацаш дацар кхоаттдье кхт шу хьалха Фридрих Энгельса коммунисташ герз дIадаккхара тIехьа къовсам лоаттабе тIаьхьхар, из дар капитализмо дунен тIа массаналья шиъ доал даьча хано.

«Тхьа пхиъ шу хьалхах еррига Европа цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа геразца кийчлуш йоалла. ХIара йоккха паччахьалкхе гIерт тIема низен тIема кийча хиларей хьакъехьа кхьчул хьалха яха. Германе, Франце, Россе беррига низ тIабохийт цаI шоллагIчул тIехьле». Иштта яздаь Энгельса «Герз дIадоаккхалургдий-теш Европага?» яхача статьяш тIа. «Iоадала деций цу хьале герз дIадаккхарах дувцалга?» — яхаш кийттах цо. Цу хаттара жоп лу цо: «Аз чIоагIлу: герз дIадаккхар, хIаьта цуна цхьана, машарах йола гаранти а хала йиш я». (Соч., 2-гIа изд., т. 22, оагI. 387).

Ишта уйттадаьд Энгельса дош! Цу хана а тIехь гуш хиннах цунна тIема духьала дала могаргдола шерра общественни низаш. Мишта аргдо хIанз, дерригa прогрессивни адамаш герз дIадаккхара тIехьа латтача, социалистически мехкашка гIала машара низий йоккха чIоагIала йолча хана гера дIадаккхар «кхокдоалалургдоаца хIама да».

«Герз доаца дуне тIом боаца дуне» яха лозунг коммунистически партей бе дукха нах кхотабара а хьарддаьнача милитаристски империалистически гIозаранта духьал хьнаре къовсам лоаттабе оаргагIбахара а низ бола средство я. Из лозунг хIаране кхеталеш да, политически уйлаш моллагIаш йолаш из наье а. Герз дIадаккхар герз хьадела соцадар да, тIаккха налогий мукъ кIезгбар а хул цох. Бахача нахах дукхха а дуккагIбарий керттерча хьашташа мажхара да из. Коммунисташа лаьца ца Iеш, дуккхача общественни низаша дика хьал а лоац, дIа а доаьйт из лозунг. Вай, коммунисташа, хьетIа ца эцаш мишта дутаргда из? Кхеталеш деций из лозунг хьетIа ца эцаро дуккхача наха юкъера коммунистий влияни мелъер мара кху хIама дерг ца хилар, цунах реакце низашта везар — тоьр хургдар.

Шоай тамашерча логико мича вуг, шоай хьакъхьал доаьа, тIехьагIа волар даргдола установкаш бахьан дунен халкъашта хьахашка шоашта мел боккха бехктохкам тIаьц ца, хал бера хьакъхал холаш ба-теш китайски кулгалхой?

Китайски лидераша юкъерча политика герз дIадаккхар, дунен халкъашта юкъерча политика герз дIадаккхар, термоядерни герза тохкамаш ца дойтар, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбар санна долча дешай хьакъехьа харцхьара позици лаьца ца Iеш, дунен тIема кхерама духьала къовсам лоаттабеча Советски Союзе социалистически мехкийи низ бохабе гIерт.

Бакъдараша хьахьокх, КНР правительство цхьа аьнна из Iеш дунен халкъий арена социалистически мехкий машар безача арахьерча политикана дукхаза а духьал йийна хилар, тIема духьала йола юкъара фронт йохаеш бола низ а болаш. Цхьа инийсденна Iийнадац социалистически мехкашен машар безача низашен хьоагIо а йолаш гIулакхаш леладе дезаш кхера хьал эттача хана китайски кулгалхой кху а чIоагIагIа духьал боалаш. Хьанна духьала? Кхохкам мелбе гIертача Советски Союзаш яхача социалистически мехкашта духьала. Ишта болгалдаьнна да хьал оIамтIехьдаккха а тIема конфликт ца хилийта а карагIдаьча шоашта из новкъа хилар Пекине лочкъаде ца могаш хилар. Масала, ишта хилар карибски кризис эттача хана. Дунен тIема конфликт ца хилийтара а доагIача тайпара революционни Кубана новкъостал дара а цхьаккха хIама даизар КПК кулгалхоша. Империалистически агресси хилча Варшавски Договора членаш йолча паччахьалкхенаша да тIайша оборонительни гIулакхаш цхьанне а хIаманца хьалацаизар цо. Яхьа дош алаиза нагахьа санна США Кубах латеше дерригача социалистически мехкашца цхьана хургья, аьнна. Доллача хIамах гуш да, Советски Союз шиъ берригача низаца кубински революци лорае кийча хиннача хана китайски кулгалхой Карибски форда районе эттача хьалай пайда эца гIийрталга.

Карибски форда районе кризис сихденнача хана китайско-индийски довзон тIара тIема конфликт шерьде йолаелар КНР правительство. ФуннагIа даь а шоаш цу хана леладьраш бакъйе китайски кулгалхой гIертарах уж бехктохкама кIаллара боалалургбац шоаш лелайьча гIулакхаша, бокъалдар аьлча ишта а дунен тIа этта чоалхаиен кхерамен хьал кху а кIоаргдеш империализма эггара а реакционнегIа долча гIозараша новкъостал дарах.

Китайско-индийски конфликт гIеттар Гималаяшца доазонца уха территорен хьакий яхача дезаьнца дувзаденна. ХIаьта цу хьакъехьа бIаьшераша Китайнен Индинен юкъе цхьаккха а халахетар хиннадацар. Мичча бесса дале а, гIетта хилча из доп машаре наьца - переговорашка гIодда къоастадара долла хIама де дезар. Доазонца хьайна из гIар низа къоастаяра тIехьа дуккхаза а дийнар СССР правительства. ХIаьта а Гималай районе тIом цIабоабебар. Цу конфликтах китаир хIаI» дизэо гучадьлар. Цо доккха гIулакх даьд империализмаш, цIенхаштта эздар къамаш-мукъадахара болама, Инде прогрессивни низашта, империализмана духьаладерча еррига фронта. Шоай йоагIар кхоачашдара тIехь китайски-индийски конфликтах шийда а шебеш, империалисташи царна тIехьабаршй гIерт социалистически мехкех къамий кхоача паччахьалкхений халкъий бола тешам бохбе, Инди тIема блоконта юкъе яхь, цу мехка эггара хьарогIа йолча реакце позиций чIоагIде.

Цхьанна а тIема группировкаи юкъе йоацача Индецара гIулакхаш чIоагIа толхе а даь, боьшца аьлча Китая кулгадхоша машаран Азе халкъий кхераманеен кхерам бахьан йолча СЕАТО-а СЕНТО-а тIема союзий член йолча Пакистанаца блок йир. Еррига шоай «революционни фразаш» дIаостара а кхайса, империалистически блокий хьакъехьа социалистически мехкий принципиальни позицеха тарбаь хала бола ишь китайски кулгалхоша лаьца хилар бакъда.

Сенна дуьц из, шоашта йоттагIийн союзникаши хоржаш китайски кулгалхоша леладу гIулакх дикка тамаше да. Социалистически мехкаш, коммунистически партеш а еш, дерригача дунена гуш Пакистана реакционни режимана дьосталуш кIадтIа мишта вуергва? Из вIалла дулургдоацар да.

Китайски кулгалхоша цIогIа хьекхаш бувза Азе халкъий империализмацара къовсам дегIабоалабара хьашташа аьнна Пакистана таргабахаб яхачох цхьаккха теша мегаргвий?

Дизза дика кхетадеш да КПК кулгалхой вежарашка йолча партешта качйохка гIийрта цар тIемен машарен хьакъехьарча кхерамерча, авантюристически уйлаштен установкаштен дунен халкъий коммунистически боламен дунен тIарча прогрессивни общественноста дуккхача наьхен оагIонгахьара хьалла хIама хIадкхийтар.

Марксисташа-ленинцаша меттел, социализмана машарен беррига доттагIаша а кхераш белгалдоахар, Пекинера доагIаш хинна «тIема тIехьара» кхайкаралаш социальни конфликташ къоастяра средствеш а яхача дунен тIом хилар духьала бакъхьараш хоастабарах улнув отташ хилар.

Ядерни герза хьаь моттигдеш дола тохкамаш дIадахарах долча Московски Договора 1963 шера 31 июле корзагIбаьнна аппараш а еш, цу тайпара империализма эггара а агрессивнегIа долча гIозаранаш цхьана компане а баха, китайски кулгалхоша кхи а чIоагIагIа гучабахар шоаш машаран тайп-тайпара социальни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхаран тIехьа лоаттабеча къовсама политикана духьала хиларах тарра. МоастагIий гIадбахар цунах, хIаьта доттагIашта новкъа даланза а мича даргдар из.

Шоаш сихбенилга хо а дена, цу хьала кIалхара бовле китайски кулгалхой шоай пропаганда 180 градуса гои тIа хьовзае болабелар. Укх тIеххьарча хана Пекинера цIаьхха «машар безар» заявленей тоатол доладелар, хIаьта китайски правительства вискалаш сихбеннаб машаран машаре дахара тIехьарча политикана тешаме хиларах тIехьа лоаттабу къовсам бувцаш доача документашта кIалха кулгаш яде. Духьал ишта а Африкан Азен мехкашка го баккха вахача хана Чжоу Энь-лая даьха дуккхача къамаьлий уйла.

«Дунен тIом ца хилийта йиш яц», — шиъ тайпара кхетаде йиш йоацаш йоахар селхан Пекине. Тахан цига тешавеш дуцн тIом ца хилийта йиш я яха тешс араьяккхараш КПК кулгалхой ба, яхаш. Селхан цар цо мак дар йоахар машаре дахараш, тахан эггара чIоагIагIа цунна тIехьлаттареш шоаш цIаьш мара боацаш санна дуьц. Селхан герз дIадаккхарах хьахьаш Iехадега да йоахар, тахан герз дIадаккхара тIехьа къовсам лоаттабе дахкар гIазацаш йолча коммунистешта кIадха кулгаш мау.

ГIулакхаша ишта гола тохар дахьала дуцца мегаргдар, нагахьа санна КПК кулгалхой шоай гIалаташ бокъонца дайза а дайза, инийсача новкъа боалаш хилара болгалдоляш гучайоадаре. Бакъда, дерриганеша а йоах китайски кулгалхошта дагалаттарах да гIертараша хувцадеиназ. Царна «машар безага» дунен общественносто хIама теха а харц ль а йола шер боккъонца йола уйлаш къайлаккхара кIозтар мара дац. БIарга ца гуш дика йиш ца хIанз Пекине кийчбеш дола «машар безага» КНР правительства леладеш долча гIулакхашта, хьалда йолча политикана чIоагIIа духьала хилар.

КПК гучахбара йолча авантюристически позици шо фу я хьахоьт ядерни герзах долча дешна хьакъехьарча шиъ гIулакхца. Хоьш малий, КНР кулгалхой Советски Союзага шоашта атомни бомба ца лийта гIертам тIагIертта хьийзалга. ЧIоагIа новкъа хилар царна вай мехко шоашта атомни герза обишеш ца ялар.

КПСС ЦК-еи Советски правительствен хьалхехьа а дIахайтад атомни герз хьадара даьхье Китайна новкъостал дар цийса доацаш вай хIана лийрхIад. Цо шиъ эргIаза империалистически лагера паччахьалкхенаш атомни герзаца кийчбайтаргьяр, къьастта аьлча Малхбузен Германни Японии. Экономически Iилма-технически хьакъехьа чIоагIагIа дезадьяка мехкаш шоаш хиларах тарра, цар Китайна дукхагIа атомни бомбаш хьекегхандара ядерни потенциал чехкагIа юмаргхилара шеко яц. ХIаьта цу мехкашца къастта чIоагIа ма йий реваншистски уйлаш. Уж ма ярий хьаьха эггара йоккхагIа хиича тIема кхераман милитаризма центраш.

Советски Союзага долча атомни герзо вай мехка меттел, еррига социалистически лагера тешаме оборона Iалашлю, цунца Китай а йолаш. Из лиха доззаш да КНР кулгалхоша. Из мишта доллаше фуннагIа даь а ядерни чоз шоашка дхечейта гIерт уж. Цу хьакъехьа дика дуьцаш я 1963 шера октябрь бетта КПК ЦК Политбюро члена, КНР премьера заместителя Чэнь Ис японски журналисташта еина интервью. Китая фуннагIа даь а ядерни герз хьадергда яхаш дийца а дийца, японски нена йоазон тIа хоам беш хиннача тайпара Чэнь Ис аьлар, хетаргахьа, Китайна из дара массеха шу эшаргда. хIаьта кхи а дукхагIа ца эшаргья кукха атомни бомбаш арахецара. Цхьабакъда, аьлар цо, Китая эггара дикагIа дола герз арахецаргда, нагахьа санна из бахьан доллаш ше тIаоххa хачи йоацаш йисарах. ХIаьта массеха ди даьначул тIехьагIа Китая правительства вискало ше «Жэньминь жибао» яхача газета тIа араьккхача заявлене тIа йоахар, Китая из яиь дIахьоргба» нагахьа санна китайски халкъа атомни бомба хьал 100 шу даьлча а карагI цI дацарах..»

Цу тайпара, китайски кулгалхоша «кхьхата яокъ» яхаш йола атомни бомба шоай доалахьа хилар — из хиннах царна эггара чIоагIагIа дагадаьлар.

ЭгIазбахарах чоап енача КПК кулгалхоша аьлар кхьметтел атомни тIом хьовбара кхерам империализмагара а ца боагIаш, «хIанзарча ревизионисташкара» боагIа, аьнка, Советски Союз кхьдола социалистически мехкашех къьыта хьа а къоладеш. 1963 шера 18 сентябре Пхеньяне ше къамаьл деш КНР председателя Лю Шао-ци аьлар: «Империализмо массанахьа а шиъ хьаштдолча а юкъедоаладьхаш ядерни герз, ишта де лоархIа а ергьяц». Цунна тIехьа цо оакхарий хьисане чIоагIлора, Советски Союзо «империалисташца барт а беь», «Ядерни герз нхьан бе а делляд», «социалистически мехкий халкъийи дерригача дунен революционни халкъийи хьакъехьа ядерни шантаж» вIашагIйоалаш а я яхаш. Нагахьа санна «хIанзарча ревизионисташа», сихвенна йоахар цо, «ядерни герз эггара хьалха юкъе а доалалойя, цунца ядерни тIом а хьовбайте, тIаккха уж чIоагIа харибергба дерригача дунен халкъаша».

Мо чIоагIа йоахко из Лю Шаоцис, дала лорвоала, ядерни тIом хьовбе гIертарах империалистах дегабуам белга моллагIчоа дене а цхьвинена керта цу лар кхераш.

Цуа тIехьагIа фу мах ба «гIулакх классоли наьхьаца къоастадеш», «доттагIий моастагIел къоастабеш хила», машара кертера моастагIа хиларах тарра США-на духьала къовсам лоаттабе яхаш КНР кулгалхоша деш долча тIахьехамий. «Тха массаза а хургбола союзникаши массаза а хургбола моастагIийи бац, тха даима хургдолаш да тхоай хьашташ» яха Пальмерстона кхайкаль буржуазни дипломате зуламе бокъо мишта дагайоахартьиц укхаза. Цу дерриганех гу, империализма агрессивни оомалах-гIулакхех, классови моастагIаица барта гIоргбоацаш хиларах шоаш оча шоай заявленей мел кIезига лоархIам бу китайски кулгалхоша.

Китайски кулгалхой довлаца гIулакхаши къьаста хилара а масала доаладаьза а даргдац. Укхаза дувцараш да социалистически мехкий капиталистически дунен мехкащара гIулакхаш. Укхаза китайски кулгалхой шолха бустам ба: цаI СССР-ен социализма кхьча мехкийн политика мах бара, хIаьта шоллагIбар —. Китая арахьарча политика мах бера. Массанена а хоаш да капиталистически мехкащара царна Америка вIашагIкхийтта Штаташцара дараш а доалаш, экономически а кхьдола а гIулакхаш лертIа дахаран тоадаран тIаIерваде Советски Союз а кхьча социалистически мехкаша а лелаеча гIулакхаша китайски кулгалхой мее чIоагIа эгIазбуг. Дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбалар дуккхача даьхьче шоаех тийна йолча ядерни йоккхача шин паччахьалкхена — СССР-ен США-ен юкъера гIулакхаш лертIа далара духьала хIана ювлаш еш китайски правительство? — аьнна хаттар отт. ЧIоагIа къахьег китайски кулгалхоша советски-американски гIулакхаш тоадалара новкъарло е гIерташ, империалистацца бахь барта ба, а, йоах цунах. Цу хана чуьх КНР правительства чIоагIа низ тIабахийтаб Англецара, Францецара, Японецара, Малхбузен Германецара, Италецара гIулакхаш тоадара. Дерриганеца гуш да США-цара гIулакхаш тоадалга а тIа ца эцаш дутарг ца хилар, бакъда царна хIанз гуш дац доагIаш дола хьалаш.

Шаккха а ишта дукха капиталистически паччахьалкхений предпринимателаш, политически паччахьалкхени деятелаш бахкабац Пекине. КНР вискалаца цара переговораш еш, торговлех, кредитах, Iилма-технически новкъосталах, кхьметтел йолитически проблемий дакъе а соглашенеш уттаю. Ишта беш бола болх КПК кулгалхоша тIехтоха гIертий вай? Кхетадеш ма дий из, гIертац. Из — машаре дахара политика организачески элемент шиъ хулаш дола лергтIа гIулакх да. Дерригача социалистически мехкий а хул буржуазни паччахьалкхенашкарча нахаца гIулакх, доттагIашца меттел империалистически доал дича гIозарех болча вихалашца а.

Цхьабакъда, дерригa гIулакх латт ишта болча китайски кулгалхоша цун бокъонца болча «революционерий» политика лоархIаш хиларах. Иштадар кхьча социалистически мехкаша деш хилча тIаккха из «ревизионизм», «тIишабоах бар» да.

Цхьабакъда, вай машар безача арахьарча политиках аьлдаттас дуьца гIертаро котIало хьоргьеш, из эшаргда. Вай парте тIехьа тIайоагIача хана а къовсам лоаттабергба дунен термоядерни тIом ца хилийтара тIехьа, халкъашта юкъе чIоагIа машар хилара тIехьа, тайп-тайпара общественни строй йола мехкаш машаре дахара ленински политика тIагIертта чакхйоахаргья. Дунен тIа бахача дукхха а дукхагIа болча наха могеш я вай машаре политика хьхад В. И. Ленина. Машар гIулакх деш ба социализм чIоагIъяра. Машарга хьеж дерригача мехкий, еррига континентий къахьегамхой. Да а доагIаш хьакъад Советски Союза Коммунистически парте машара байрах лелаяра сий, цу байракха лаьи тешаме йолаш дIа а гIоргьа. (ТIоарам тох).

Вахаро ше чIоагIдир, Московски совещанеша оттаь машара, демократена, къам шиъ доIаме хилара, социализмана тIехьа лоаттабеча къовсама программа — из болхлой классо хIанз гаргтарча хаиех тIехьарех де дераша тIехьа лоаттабу къовсам айхха бувзаш йола программа хилар, цо дунен революце гIулакх дIахьалхашка доаккхаш хилар.

Цу хана чуьх КПК кулгалхой теоретически платформои, керттера, практически балхои дунен революционни процесс дегIаяра новкъостал ца дарах совгIа, цуна цийса духьал, машарен социальни прогрессеген хьежаш долча халкъашта бIаьшерашка дагадоахкараш чекхдахара кху тIа а халонаш оттайир.

Кхетам болаш дац машара тIехьа, тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхара тIехьа лоаттабу къовсам капиталистически мехкашкарча болхлой класса революционни классови къовсаман халкъаша къамаш-мукъадахара тIехьа лоаттабеча къовсаман духьала уттабар. Марксисташта-ленинцашта йолаш а яц, е хила йиш а яц е машара тIехьа лоаттабу къовсам, е революционни къовсам яха дилемма. Из а вож а къовсам вIаши бувзабенна а ба, юкъера лаьрIача, империализмана духьал берзабаь а ба. Машара тIехьа лоаттабу къовсам халкъаша империализмана духьала, цар кийдеча кердача тIемашта духьала, колониальни мехкашка империалисташа лелаеча агрессивни гIулакхашта духьала, кхьча мехкий территорешкарча тIема базашта духьала, сихдаь герз хьадара а ишта кхьдараш а духьала лоаттабеча къовсамо керттерчарех цхьа форма я. Цу къовсамо дунцаций болхлой классан беррига къахьегамхойн керттера хьешташ?

Вайна хов машар социализма новкъост хилар. Машаре дахара хьал дика гIо деш де къамаш-мукъадахара болам дегIаахара а капиталистически мехкащарча болхлой класса революционни къовсама а.

Укх тIеххьарча шерашка къьастта шорбеннаб болхлой болам. Опыто хьахьокх, дуккхача мехкашка болхлой классо демократически социальни бокъонашта тIехьа лоаттабу къовсам машара тIехьа, милитаристски низашта духьала лоаттабеча къовсамца айхха бувзалуш хилар. Милитаризмана духьал лоаттабеча къовсамо кхьметтел болхлой классо еча экономически выступленешта а политически чулоацам лу. Дунен кердача тIема кхерам ца хилийтара тIаIерзалаьча болхлой классон берригача къахьегамхошен леладеча гIулакхашта новкъостал ду дунен халкъашта юкъе бартцхьоагIо хилара тIехьарча уйлаца халкъаш кхетадара, хIана аьлча хIанзарча хьалашка машара тIехьа лоаттабу къовсам, цIаккха ца хиннача тайпара, шиъ чулоацамах интернациональни ба.

Масала, фуд, ФРГ санна болча мехка машара тIехьа лоаттабу къовсам? Из да, эггара хьалхарча эргIанна, реванша идея кийчъеча монополешта хьнаре духьала хилар, къахьегамхой вахара бокъонаштен политически кортамукъаленнен цар низа духьала хилар.

Ишта къовсама юкъе дакъа лоацаш революционни болхлой класс дукхха нах юкъе болча демократически боламе, китайски кулгалхоша яхача бесса «еша» дIа а ца йолаш, цо шиъ тайпара йола революционни организаци дисциплинная школа чакхйоахх, шиъ мугIареш кхотаду, дуккхача наха еш йола шиъ влияни лакхъо.

Кхетадеш ма дий, машара тIехьара къовсам юкъера демократически болам хилар, цо отта а дац, е оттаде йиш а яц шийна хьалхашка социалистически хувцамаш дара лекхараш. Из да-кха машара тIехьа латтарий болама цунца тарлуш доаца лекхараш кайдохка гIертача КПК кулгалхоша вIала ца ахетадер. Машара тIехьа лоаттабеча къовсамо социализмана болх бу, из тIема кхерам духбувлача хьаста—империализмана духьала лоаттабеш хилара, цо дукха бола шиъ шоай керттера лекхараш дикагIа кхетадара тIабугаш хиларца.

Машара тIехьарча къовсама социализмана тIехьа лоаттабеча къовсамца айхха бувзам хилар харцдаро гучайоахх КПК кулгалхой дукхха болча наьха низах, плановни къовсаме организовани гIулакхаш лаладе царна хоргхиларах бокъала аьлча кIоаргIа ца тешаш хилар. Революцех долча дешах КПК кулгалхоша хIанз лаьцача наьха чулоацам латт дуккхача наха лоаттабеча къовсамах хьахиннар ше хиларах тарра социалистически революцех бола ленински хьехам цар ца могабеш хиларах, дуккхача наьха уйлай, уж революцена кийча хилара вIалла лоархIам ца беш, мехкачурча а арахьарча а хьала лоархIам ца беш массанахьа а моллагIа хиларах а дуккхьала герз юкъа дола восстани ира иињ лацарах.

Цу тайпарча наьха къьастта дола зе латт дуккхача низаца чIоагIа а сатохаш а беш йола болх, социалистически революцена эша объективни субъективни хьалаш хьахиларца дунца чIоагIало революционни фразаца, е из ины а вогIа да, е халкъах къьестача наьха кучка авантюристически гIулакхашца дунцаш хиларах. ГIулакхий из тайпа низ марксизмаца-ленинизмаца къуьра цхьаккха хIама долаш бий, хьалхе а деш дIаьдача бланкистски троцкистски идей пропаганда еций из?

КПК кулгалхой мичча бесса а цунна нийсса духьаладар дIахьокха гIертарах коммунистически болама чIоагIа йолаеннача полемика эггара керттерчарех цхьа пункт «революци ергья е ергьяц» яхача дилеммах а йоацаш, «машаргIа наьхьаца ергья революци» яхача проблемах латт. Нагахьа санна дерригa дага мах доахкараш дукъьала, къьастта герз юкъе долча къовсамца чекхдаха, ишта бола къовсам хьалаца дукхха бола нах массаза а кийча бий е бацый теркала а ца деш, гIерташ коммунистически партеш хуле — тIаккха цо вахевала моттиг йоацаш халагIча тайпара эшавергье.

Кхьча тайпара аьлча, китайски кулгалхоша йицъалийтай марксистски-ленински хьехама керттерчарех йола цхьа положени, машарра аьлча: революци сихье а вазазах, е из арахьара тIаетта йиш яц яха положени. В. И. Ленина а аьлад, «Заказах, барт барах наьха мехка революци хила йиш я яха уйлаш йолаш нах ба. Уж нах е хьавъдал доацаш ба, е провокатораш ба» (т. 27, оагI. 441). Революци пролетариатон цун революционни авангардон хьалхие леладча дуккхача наьха гIулакх да. Дизаа кхетадеш ма дий аьттув бола хьалаш хьахилалца хIама а ца деш багIа бола марксисташ-ленинцаш яхалга из ца хилар. КПСС опыто хьахьокх, кхьметтел шийна юкъерча нахага диллача кхмарна юхе йоккха йоацача, чIоагIъенначе, пролетарешен ахархой хьалхе латтача дакъон хьаллоацача партена а революцена а карте отта, халкъ шийна тIехьадига могаргхилар. Цхьабакъда цунна, из цIаккха дий ца долийташ белгала даьхад В. И. Ленина, из «лакхе латтарешта» дIаха доал да е ца могаш, лоларчар къьчача Iаьдалах кху баха бехам а боацаш йола революционни ситуаци мехка оттар.

ХIанзарча хьале реалистически мах а беш, вежарашка йолча партеша могийт капитализмагара социализмага машара а машаре боацача а наьхьана дала йиш хилар.

Цхьабакъда, моллагIча формах капитализмагара социализмага довле а, цунга довла йиш ец хуцхьала социалистически революце, пролетариата тайп-тайпара формах йолча диктатура наькъаца мара. ХIара къьастта хьайцача мехка машара а машаре боацача а наькъаца социализмага довла йола реальни торо къоастаю хьалда долча исторически хьалашца. Капиталистически мехкашкарча вежарашка йолча партеша хаддаиза хьалхе лелаю революционни къовсама цхьаннха юкъера ца йоаккхаш еррига формаши средствашш йолаш хила, къовсама цхьа формаш кхьчарча чекха а цIаьхха а хувца, хьалда долча хьалага хьежна царех пайда эца лекхарийла а болхлой класс яхача В. И. Ленина указанеца. ХIаьта китайски кулгалхой вежарашка йолча партей тактика дешаш цу тайпара творчески къоастадара духьала ба, шоай мехкашка мишта а мича а революце а из наха Пекинера указанеш тела гIерт. Дизаа кхетадеш да цу тайпарча «указанешта» марксисташа-ленинцаша цхьа барт болаш хIама тохаш хилар.

Вай парти массаза а тIаа ца йолаш пролетарски интернационализма позицешка латтай. Цхьанна а аьлдитто, цхьанна а бIехача уйлаша Iаьржбергьяц вайна еа йола пролетарски интернационализма байракх. Вай парте тIехьа тIайоагIача яйна а ндадаиза чIоагIдергба капиталистически строй дIаиккхара тIехьа, общество социалистически наькъаца дуцара тIехьа къовсам лоаттабеча капиталистически мехкашкарча болхлой классашкара къахьегамхошкара барт-цхьоагIо. Из наьх да аьнна васкет даьа вайга Ленина, шиъ лоарвагIа ца йолаш цу новкъа а гIоргда. (ТIоарам тох).

(ДIахьодолар хургда).

МАЯ СИЙНА

* * *

Хьайбаш леладераш, шун декхар

Итогаш яьй 1964 шера хьалхарча квартале республика хьайбаш леладеча фермаша баьча балха.

Фу дуьи цу итогаша? Эггара хьалха белгалбаха беза КПСС ЦК февральски Пленума решенешта практически гIулакхашца жоп луш бола Сунженски Грозненски производственни управленей хьайбаш леладераш.

Сунженски Грозненски управленей колхозашеи совхозашеи тIеххоачашъяьй паччахьалкхенга шура, дулх, фуаш доххара план. Сунженски Грозненски хьайбаш леладераша дахьа толамаш — из юрта боахам интенсивно дегIаювлара программа хабарца а доацаш, гIулакхаца мишта кхоачашъе еза дерригача боахамашка гойташ бола хьоккам ба.

Хьайбай продукташ яхарех паччахьалкхенга йохкарен план Сунженски Грозненски управленей боахамаша тIеххоачаш а хIана яьй, хIьата Наьсарен, Урус-Мартана, Шаьла, Шелковской управленей боахамаш хьалхагIа а саннa, шIенхаштта тIехьа а хIана дус?

Цунна жоп дала хала дац. Сунженски Грозненски управленей фермашка лерттIа дIаболабаьб хьайбай продуктивность лакхъяр духьа лоаттабу къовсам, хIьата цу гIулакха цар эггара хьалха тоадаьд хьайбаш кхоабиллен царна гIулакх делгеи.

Цу ухьан ханна тIехьадусача боахамашка, хьинар совдаккха дезача мегте, хьалхагIа а санна юкъара тIахьехамаш дарга дуг долла хIама, хIьата шура духхагIа яккхараи хьайбашта дулх тIадеттадалийтараи деш доадама хIама а дац.

Дерригача юртбоахама шера толамаш доахилга Iалашдар духьа мелоца еша текхаш ца лелаши майрра оарцагIдовла деза хIара ферме доахана продуктивность лакхъяра. ТIехьадисача сихха хьалха доаллагеи Даьхенна дулх, шура, фуаш духхагIа лулгеи шун декхар да, хьайбаш леладераш!

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА ПЛАН 1964 ШЕРА 1 АПРЕЛЬ ТIАКХОАЧАШ ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕША МЕЛ КХОАЧАШЪЯЬЙ ХЬАХЬОКХАШ ЙОЛА СВОДКА

	Шура	Дулх	Фуаш
Сунженски	118	110	123
Грозненски	110	115	143
Ножай-Юрта	101	154	12
Шаьла	94	114	92
Науровски	86	143	51
Урус-Мартана	86	143	64
Шелковски	85	120	84
Наьсарен	82	77	37
Ведана	67	148	15
Советски	39	66	14
Ерригача республике гIолла	98	116	96

ЦIЕЙ СИЙНА

ЧIоагIа лоархIамен хилен ба мехкдаьтта даккхара бурув деттачар болх. Бурув тохача дукха халонаш нийслу: маркхал дукха чубуаш, бохабе хала бола кхера дукхьала нийслуш дукха моттигаш хул. Цу халонашца боккха къовсам лоаттабеш, лакхерча мелах мехкдаьтта доалла моттигаш хьагучайоахаш хьинаре къахьегаш я Старогрозненски бурув деттача контора коллектив. Дика къахьегарца белгальъяьна я Шулякин Ивана кулгалду коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю бурув деттарий бригада. ХIана Хаян-Корт яхача моттиге № 27 йолча скважина бурув тохаш и яз. 3850 метр кIоарга тоха дезa бурув, хIьата хIаьялехьа тохад 3689 метр. Дукха ца гоаш мехкдаьтта йоккха кIедж тоха езаш я из скважин.

Мелови тIоахашка тIеххьара метраш бурув тохача къаьстта дукха халонаш нийслой а социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхачарах я иэ. Золотухина кулгалду смена, иштта дика къахьегаш я их. Бугаева, Гриценко, кхьчар кулгалду сменаш.

ЦхьоалагIча мая сийна керда социалистически декхараш тIа а ийце № 27 йолча скважине мехкдаьтта йоккха кIедж тохийта дош денная цу бригада. Из дош диаза кхоачашдара къахьегама темпаш лакхъеш къахьегаш я из коллектив.

А. ТИЩЕНКО.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Дика дIадоладаьд баьстан балхаш Шелковски производственни управлене Ленина цIерахча колхоза механизатораша. ХIара сахьата лоархIем беш лоаццаче хана 500 гектара тIа тIоадал дIакъовлара макха баьккхаб цар. Цу балха тIа иияи хьинари ца кходеш къахьийгад тракторнсташа Г. Дворникова, А. Овчарова, А. Гренко.

ДIадеха Iа шийла хиларах гурахьа дIабийна мукх ихьайолча моттигашка бохьабаьб. Цу моттигашка горох дIае лаьрхIад колхозо. Цул тIехьагIа доакъара хьокхаргба мукхи горохи. Мукъаьяьнача майдан тIа мошача доакъара лаьрхIа хьажкIаш югргья.

Горох дIаюача доккхий толамаш даьхад трактористаша Н. Красноженова, В. Гренко. Кхаь дийнахьа бIаь гектара тIа горох дIайийвай цар.

Шоай къахьегама совгIаташ ЦхьоалагIча мая сийна хетаду механизатораша.

Г. ДЕМИЧЕВ,
Ленина цIерахча колхоза агроном.

ХЬИНАР ЦА КХОДЕШ

БIаьстан хьалхарча деношка низи хьинари ца кходеш хьинаре къахьег «Лермонтовский» совхоза кхоалагIча отделене болхлоша. Балхаш ханнахьа а дика а чакхдахара тIагIертта къовсам лоаттабу механизатораша. Юрта боахама культураш дIаера аьхача лаьттан макха баьккха боалаш латт. ДIабуваш латт кен, мукх. Хьинаре къахьегарах укхаза белгалбаьннаб из. Талгаев, Хатуев, Магомадов, Ибрагимов, кхьбараш. Дика къахьийгад цар юрта боахама культураш хьувкъаяра лард йоллача а. ХьажкIаши шекара свеклаи хургйолча кхашка диллад 1310 тонн ширдаьнна кхо, гурахьа дIадийнача илаташта минеральни подкормка яьй.

Мая сийна толамаш дахара социалистически яхь а йоаржаьна Iаши къовсам лоаттабу хIана механизатораша. Сменни нормаш 140—160 процент кхоачашъю цар.

С. МАДАГОВ.

СИЙЛЕН ЦIИ ЯККХАРА

Ерригача районо доккхал деш дика толамаш доахаш хьайоагIа Сунженски производственни управлене «Победа» яха колхоз. Уж толамаш доахараш, къахьегама овсарле лакхъераш шоаь гIулакх дика довзаш а болх безаш а болу колхозхой ба. Хьинарк нияи кхобаш цар колхоза хьалхашка латта декхараш тIехдика кхоачашдара.

Хьанна боазаш колхове а районе а цIи хеза МТФ зоотехник П. Локтев, веттехник В. Плющ. Шоай гIулакх дезаш, халача балхах ца къахкаш дегаза ца хеташ цар гIодарах беза уж яха дукха.

Управлене хьалха латтарех я цу ферма доярка — комсомолка В. Гребенченко. Совхка хIара кховбача Iаттагара 2500 килограмм шура яьккхар цо. Ферме эггара лакхагIа хьоккам бар ка. Цхьабакъде, укх шера хьалха латтарех я доярка Н. Морозова, хIара Iаттагара январа февраль шин бетта 464 килограмм шура яьккхар цо. Цул дукха тIехьайисаш В. Гребенченко а.

Иштта дика механизаторий кадраш кхийнай колхозе. Дика бовзаш ба 1200—1400 гектар кIаьда оахам даь бригадай группкомсоргаш П. Копнови В. Зеленчуки.

Кердадараш юкъеккхувларо чIоагIа гIодаьд колхоза юртбоахама продукци алсамъяккхара. Управлене массарел хьалха йолаенна колхоз ча Iанарца кIаьдде хьайбашта витамин В-12 тела. ХIьата колхозе эггара хьалха яьй минеральни удобренеш дIа-са йоаржаеш йола машинаш.

Шоай низаген торонашкеи хьежжа колхозхоша лаьрхIад коммунистически къахьегама колхоз яха сийлен цIи яккхара пехаддаш къовсам лоаттабе.

Н. ЧУНИХИН,
ВЛКСМ Сунженски юрта производствени комитета секретарь.

ЭКОНОМИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Укх денoшка Грозненски крекинг-заводa актови зале хиннaа экономически конференце балхаца дакъа лаца аьнна вIашагIкхийтта бар завода прибористаш, кхьча заводий кулгалхой, проекташ уттаеча организацей, Iилматохкама институтий викалаш, «Грознефтехимзаводы» яхача объединене кулгалхой. Конференце керттера тема яр производственни процессашта комплексни механизаци автоматизаци яра хьакъехьара дош — материалий, къахьегама, ахчай ресурсех пайда дикагIа эцаргбола, совнагIа дIаухаш дола ахчен производства хулаш дола зенаши юхасоцадеогдола керттера фактор.

Конференце доклад яьча завода керттерча инженера нов. Л. Т. Болотова дийцар мехкдаьтта чакхдоахача заводий технологически процессашта еш йода автоматизаци дIахо дегIакхувлара наькъехи цу дакъерча Грозненски крекинг-завода декхарехи. Цо лоацца дийцар 1959 шера дена эггара хьалха яьча автоматизацехи приборашъ ерганьха тоаярахи. 1959 шера I цеха 3-ча участка феца болх беча компрессорнена автоматизаци яр бахьан долаш хIанз а ца талхаш болх беш я из, хIьата машинистех 3 сагмукъа а ваьккха кхьча балха оттаве йиш а хилийтар цо. № 11—12 йолча установке 1962 шера болх ба йоллалийтар дизельни поагора ала температура мелллай хойташ йола поточни автомат. Автоматизаци яь я резервировании № 5 йолча установка воздуходувкай балха лоаттабу тIахьожами, кхы дукха балхаш а даьд.

Нов. Болотова белгалдаьккхар, цу дерригача балхаша заводa боккха пайда беш хилар. Масала, мехкдаьтта сийрда продукташ йоахилга цу шерашка 70 процент лаккхденнад; валови продукци йоаккхилга 5 шеро ерригача заводе гIолла 142 процент лакхденнад, хIаьта арахецача продукцега дIабода мах 5176 сом лохбаьб.

Хела къахьегаш аттача бахкхар, технологически установкашта ремонт ечa хана беча къахьегама механизаци яр духьа заводе деча балхех дийцар КИП цеха начальника заместителa нов Чуркста, № 3 йолча цеха лаборатoре заведующе нов. Холинас, завода керттерча энергетика нов Калинина, кхьчар. Къамьлаш даьча дукхагIа болча повкъосташа сIеттадора заводе керда приборaш юкъекхувлара гIулакх лерттIа леладергдола, белгалдаьча, ерригача заводе оттае лаьохIа диспетчеризаци караергйола а дIахо эргайоахаш тоаергйола а автоматика группа заводе вIашагIйоллаиза ерг ца хилара хьакъехьара дош.

Къамьлаш даьраша иштта дукха пайданеча критически замечанеш а елар арахецача приборий дикалах а цу тайппара монтажни материалашеи оборудованехеи завод кхоачамболлаш Iалашъеш ца хилара хьакъехьа а.

Г. ЗАСОРИН,
«Грознефтехимзаводы» яхача объединене керттерча энергетика отдела воккхагIа вола инженер.

Нохч-ГIалгIайчен маякаш

ПIи шу лиэад Магомадова Алпатус Сунженски производственни управлене «Ильича васкеташ» яхача колхоза шурай-товарни ферме къахьега. Дика болх барах сийле яьккхай цо. Шийи декхар тешаме кхоачаш а деш хьайоагIа из. Шерра-шера дукха итташ Iаьсий кхоаб хьинар долча болхлочо. Дика дорстаду уж. 500—550 грамм дозал денна тIаккхет цо леладеча хIара Iасилга.

Бутт баьнча деиз пхи-ялх бутт баллалца кхоаб Iаьсий Алпатус. Соахка 150—160 Iаса кхедаьд цо. ХIьата хIанз цо кхоабаш 60 Iасилг да. Магомадовас дувц: дика гIулакх дарга хьежжа дарст Iаьсий, толхае йиш яц дев распорядок, яхаш. Иштта соадхIаме да Iэв хана Iаьсий чулоаттаду помещенеш лерттIа йIоахъяь хилар, уж цIена лелаяр.

ХIаранена дийнахьа 600 грамм дозал тIаккхетаргдолча тайпара Iаьсий кхаба лаьрхIаз цо. Мая сийна къахьегама вахте а этта кхы а дикагIа хьоккамаш дахара къахьегаш я Алпату.

«Алханчуртский» совхоза механизаторашта дика дагадоагIа тракторни бригада бригадира Баркинхоев Хьасана шоашка кастхаста оалаш хинна дешаш: «Жи, берриг а из тIабахийталаш! Сиха а дика а е еза ремонт...» Шийгара масал а гойташ хьинаре къахьегар цо. кхьчарна йовкъостал дора, ца ховш дар дIахьехар. Раьза болча ремонтийкаша дика бора болх. Из бахьан долаш Наьсарен производственни управленерча боахамашта юкъе эггара хьалхагIа чакхьаькхар укхаза юрта боахама техника ю ремонт.

Лоаццача хана тоайир 70 трактор, ерригa юрта боахама инвентарь.

ДIадоладеннад «Алханчуртский» совхоза кхашкара балхаш. Зеба лаьрхIа гурахьа аьхача лаьтта 2—3 дийнахьа тIоадал дIакъайла а хеия доакъара лаьрхIа йола баьцаши дIайийна а баьинаб механизатораш.

Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхоза дояркашта юкъе дIададахача шера дукхагIа шура яккхарах белгалъяьннай Гаэнкова Дугурхан. Шекхоабача 22 Iаттах хIаранегара планах якха еэачул дукхагIа 200 килограмм шура яьккхай цо дIададахача шера. Хьинар долаш а шийи болх геттара дукха безаш я из доярка.

Массарел а хьалха йоагIа из балха. ХIара Iаттагара тахан яьккхачул дукхагIа шура кхоана яккхара хадаиза къовсам лоаттабу Дугурхана.

Укх шера соахкарчул дукхагIа шура якка дош деннад Дугурхана. Пленах яккха езар 1450 килограмм мара йоацача хIара Iаттагара 2000 килограмм шура йоаккхаргья цо. Доярка кхоачашду шийи дош, хьалхарча квартала план тIеххоачаш а яь Мая сийна толамаш дахара хьинар ца кходеш хьахьегаш я из.

КЕРДАЧА ТЕХНОЛОГЕХ КХЕЕРГЬЯ СВЕКЛА

Шекара свекла кердача технологеца хьалкхеедга тха звеное соахкe а дIадоладаьдар, цхьабакъда, эшшаш дола хьалаш тхона хьа ца дар бахьан долаш вIаштIехьдедлазар технологически карто яхача тайпара балхаш чаккдaха. Эр-эша тайпа машинаш кхоачамболаш яцар, цхьа эIирг дола фу дацар. Свекла дIаелехьа хьалха цу лаьтта хиина культураш чуийцачул тIехьагIа эшшача тайпара гIулакх даизар кхайна, оасар дукха хилар.

Совхозерча хьалех этта даш шекара свекла дика хьувкъе. Тха лаьтташ хий дехкаш дац. Каст-каста бекъа мух хул, из чIоагIа Iаткъ хьагIадьинача свеклана. Соахкара шу хала шу дар. ХIьата а во хиданзар оаха дIайийна свекла. 63 гектарах хIаране тIара 173 центнер свекла яьккхар оаха. Нийсхьеш а, оасар дею а, чуэпаш а кара балкаш де дийзар. Цхьадолча даькъе повСветличные опыт оаха тхоай балха юкъейоалзар бахьан долаш чухнахьа даьлар продукце центнер яккхарга дIадолар. Ерригa совхоз чудаьца аьлча 2,7 сахьат дахача четте, тха 2 сахьат мара дахадаи центнер свекла кхеярга. Шекара свекла центнерга дIабаха мах I соми 31 кепиги ба звено. Планах лийрхIачул 9 кепиги, совхове дахачул 88 кепиги кIезигагIа да из.

Планаи совнагIа продукци яккхарах — 6330 центнер свекла — 16,3 азар сом ахча кхачар звенога, 3 азар сом совгIата премиа а елар тхона.

40 гектара тIа бобови культураш кхейир оаха. 30 гектарах хIаране тIара 25,3 центнер гороха 10 гектарах хIаране тIара 22,7 центнер чинан яьккхар. Во хьувкъаьзар звено хьажкIаш а.

Деьккхача алапе хIара сона лоархIаш 30 кепиг совгIата хьожадаь ахча кхаьчад звено коллективага, из шекар доалаш да. Юккъера лаьрхIача тIъо туме гаргта алапи йiлаьд аз айса. Кара къахьегалга юкъедар бахьан долаш юртбоахама культураш хьалкхеярга дукха мах дIабахар тха — 13871 сом, вешта аьлча планах лийрхIачул 341 сом духхагIа. Кара къахьегалга юкъера а даьккха, продукцега дIадодар кхы а чухнахьа доаккхаргда оаха, цунца тIакхетаргда оаха ядаш дола алапеш а.

8 сат юкъевоагIаш йолча тха звено коллективо 140 гектара тIа шекара свекла хьалкхее лаьрхIад укх шера. Соахкерча гIулакхех тхона бокъонца гуйадьинад кердача технологех бола бар мел боккха лоархIам болаш да. Эггара хьалха цIендаь дIадаккха деза оасар. Мукх чу а эшалехьа хьаххожаир тхона оаха свекла дIаюергйола кха. Мукх хьалха а хьекка кхай тIара ча дIадоаккхашехьа а диесаш даькар. ШоаллагIа лаьтта цамца доаккхача хана (оасар хьаатIахьонпшехьа а дир оаха из) гектара тIа 3 центнер кхоачаш суперфосфат техар. Оахам гуйра тIехьа яккача хана де деза кердача технологех. Оаха иштта да а дир из.

Тхога уж кхоачамболаш йоацашехьа а совхоза кулгалхоша тракторашца вовкъостал цa деш дитар тхо. Цупухьа ханнахьа дерригa оахам даь дахаизар тхо. Ца оахаш диса лаьтта оахаш да тхо хIанз.

ХIара гектара тIа 10—12 тонн кхоачийташ органически удобренеш еххай. Свекла дIаювча хана хIара гектарага 50 килограмм аммиачни селитра кхоачийтаргья, лаьтта цамца хоаккхача хана — суперфосфати цуа тIехьагIа калийни удобренеша товсаргья.

Хьуна юхегIолла дIайийна свекла дикагIа хилар зеделар тхога соахка. Хьекхаш бола бекъа мух кIезигагIа Iаткъар цига. Цудухьа укх шера укх тайпара дIае лаьрхIад оаха шекара свекла: свекла дIаювш йола 12 мугI кхухьа сеялка кхоазачакх массаза йоал, секлаха ах шоррал шера а болаш, хьажкIий мул бувргба. Свекла хьалтIаьяннячул тIехьагIа дIа а йийна, ялата хьалкхеергья уж хьажкIаш.

Керда технологи йизав чакхъяккхара мел эшар долаш да тхаьцига. Укх деношка хьатIадахьаргдолаш да калиброванни фу. Звенога хьакхоачаш латт керда техника а. В. Светличне технологически картага хьежжа оттаьча тха спискаг эп из техника совхоза кулгалхоша. Тхога хьаккхьчай пунктирни шоллагIа сеялка, сетчати маклаш, оприскиватель, опыливатель.

Иштта хьакхоач тха звенога гербицидаш, микроудобренеш, ядохимикаташ. Химе новкъостал ду — цо бIубенна але йиш хулийт свекла дика хьувкъаергья оаха, аьнна. Дерригa а звенога ледаде хьаденна лаьтта 389 гектар да. ХIара гектара тIара 200 центнер шекара свекла. 123 гектарах хIаране тIара 30 центнер горох. 100 гектарах хIаране тIара 200 центнер моша хьажкIаш а йоаххаш дола сийна гIад хьалкхеде лаьрхIад звено коллективо.

ХIанзэ а кхашкара бIаьстан балхаш дIадоладаьд звенос. Деrаш уразтта ба свекла лелаераш. Шоай низ кхо це беш тIабайоаза къахьегаш ба Гайтемиров Сидех, Дагаев Султан, Матаев Абаз, иштта дукха кхьбараш а.

В. ЭЛЬМУРЗАЕВ.
Грозненски производственни управлене «Староюртовский» совхоза звеньевой.

ЛАЗАРАХ ЛОРАДЕ ХЬАЙБАШ

Республике лeтта доахан дукхагIа хилийтар духьа 1963 шера УССР Херсонски областерен Пензенски областерен вайцига доаладир племенной фух дола 9 эзар гаргга шивар. Вай республикерча хьайбаш леладераштa хьалхашка доккха декхар латт— уж дерригa доахан метталоаттадар.

Теркал данза дарлаш, гемоспоридиозни лазараштa духьала соз аьттув боацаш вай республика территоре хилари, хIаьта гемоспоридиозни лазарашта духьала аьттув болаш йолча моттигашкара доаладаь племенной фух дола хьайбаш уж лазараш геттара этта кхеташ хилари.

Кровепаразитарни (гемоспоридиозни) яха лазараш — уж хорша хьисалера геттара хала лазараш да, хIаьта уж хьедечар укеча хьайбашкара уахцIенача хьайбашка дIател даьгIенашкарча чоапилгашка гIолла. Кровепаразитарни лазарех Нохч-ГIалгIай АССР-е нийслу: франса неллез (къулбехьен бабеизлез), пироплазмоз, тейлериоз, алаплазмоз. Вай республикерча хьайбай боахама къаьстта доккха зе ду дерригача кровепаразитарни лазарех 97 процент шоашкара дувлийташ йолча франса неллезен пираплазмозея.

Къулбехьен бабезнеллезни пироплазмози дукхагIча даькъе доахана хулаш яз. УнахцIена йоацача даьгIенашка хьайбаш доажадеча хана баьцапара садоажка хIамаш цар цIенах а дете гемоспоридиозаш яха лазараш хьоаду.

НIайхача хана шера кхоза фу тосс лазар хьедеча чоапилгаша. Из тайпа фу хIара массаза тосс гемоспоридиозаш хьеду цар— бIаьстан юкъе (апрель—май), ахкан замалахьа (июнь—июль), гурахьа (август беттагара шелал отталца йола ха).

Кровепаразитарни лазараш юкъ-юкъе хулаш ерригача бIаьстан—ахкан—гурран хана кида тарлу.

Нагахьа санна лазараш хьеду чоапилгаш хьайбаех ца латийте, гемоспоридиозаш яха лазараш хулаш моттигаш нийслургьяц. Долче, гемоспоридиозаш яхача лазарашта еш йола керттера профилактически мероприяти хургья чоапилг латаргйоацаш хьайбаш лорадар. Кхьчахьара вай республике тIадоаладаь племенной фух дола шинараш лазарех лорадаре массехк тайпара гIулакх чакхдаккханза дартдац. Масала, йIоехал-шелал гIаьхха йолаш дика аьттув бола хьалаш эттача хана, апрель бутт болабелча деиз дерригача доаханна, къаьстта а племенной фух долча шинарашта хан-ханнахьа обработка е еза чоапилгаш йолеча эмульсецца е растворашца чоапилгаш йоле яьча душевой площадкашка, ваннашка е цу гIулакха лаьрхIа хьаьча кхьча моттигашка.

Арахьара тIадоаладаь племенной фух дола шинараш чусоададь лагерни хьисапе леладе деза.

Лоамашта юкерча даьгIенашка гемоспоридиозаш дIа-юха тела чоапилгаш яц, хIьата уж даьгIенаш лазараш ца хилара чIоагIа аьттув болаш а я. Цудухьа хоза ха ма эттинге а шерал тIех ха ьнна дола дерригa Iаьсий лоаний даьгIенашка хьалдита деза. ХIьата уж лоам хьалдита арахалехьа чоапилгаш йоаеча средствашца бокъонца дика обработка е еза царна.

Наькъа доахача хана чоапилг ца латийтар духьа хьайбаша 4—5 денал тIех новкъа ха йоаккхаргйоацача тайпара вIаштIехьдаккха деза уж лоаман даьгIенашка хьалхоачадара гIулакх. Лоам лажа даха доахан 15 октябре деиз юха цIадоаладе а деза, наькъа доагIаши цIаккхьчачул тIехьагIеи чоапилгашта духьалара обработка е а еза.

Племенной Iаьсий чусоададь кхоабаш дола отараши алканара лагераши гонахьа кIотарraш йоацаш а айенна а йолча моттигашка хила еза. Хий меладеш йола моттигаш а царна тIадолха наькъаш а хила деза цу тайппара кIотаргаши йоархIаши йоацаш.

Алхан лагераш хьалъеча хана Iаьсий чуухa моттиг къаьстта хила а цу тIа хьайбашта кхоалле е а еза.

Iаьсий чудоахке моттиг хIара хьайбанна 8—12 квадратни метр а лоархIаш хьаю. Из моттиг массехк даькъа екъ, цхьа тайпа ханаш йола Iаьсий шо-шоаш чудоахкадар духьа. ХIара даькъа чу хьайнаш хила деза.

Нагахьа санна хьайбаш гемоспоридиозаш яхача лазарех цамогаш хинна моттиг хуле шоаш къаьстта, цхьанахьа шийлеча моттиге чудоах уж, мошача доакъарашна Iалашду, дарба ду царна. Цамогаш хиннача хIара хьайбанна лазара истори оттаду. Вож юхелиса хьайбаш ветеринарни лово бIарг кховбаш хила деза.

П. ДЕРИПАСКО,
Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхарев кийтъарев министерства ветеринарни отдела начальник.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ЛадувгIа

Радио: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (эрсий меттала); 6.45 — ашараш; 6.50 — хоамаш; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя», газетий обзор; 8.15 — радиои телевизионни передачай программа; 8.20 — «Сердало» газета обзор; 8.30 — Iийранара концерт; 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала); 15.50 — передачай программа; 15.52 — нохч, гIалгIай музыка; 16.15 — «Атеиста микрофон» яха кагирхошта йола передача (гIалгIай меттала); 16.30 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.45 — промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала); 17.00 — «Къилбаседа-Кавказа экономически вахар» — яха радиогазета; 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Химя — халкъа боахама пхьоале я» — яха беседа (нохчий меттала); 18.28 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — ацетонови завода болхлой заявках концерт.

Хьажа

Телевидени: 12.00 — «Дукхха зама хьалхарча акха-арений сигале «Iала» яха бакъдолча тIера хьаийца фильм; 12.40 — «ЗIаьнга драмаш» яха художественни фильм; 18.20 — передачай программа; 18.25 — «Художник Суриков» яха киноочерк; 18.50 — ЦхьоалагIча майна — деха маьоагIа никъа дахара; Репортаж (нохчий меттала); 19.00 — Хьалхарча этапа итогаш. Репортаж; 19.10 — «КIай тIъимаш дола чайкаш йоагIа» — яха киноочерк; 19.35 — английски метте урок; 20.05 — Халкъашта юкъарча конкурса лауреата Ахтямова Халидай концерт; 21.05 — передачай программа; 21.10 — «Разведчица Бавэр Таня» яха телевизионни фильм.

Город Грозне, Космонавтай улицагIа № 3 йолча цIеношка 6-ча квартире ехаш йолча гр-нас Корниенко Галина Павловнас суде лекнад город Грозне, Калинина поселке, Мичурина 3-ча переулка № 80 йолча цIеношка вахача ший марагара Барзханов Шарани Хасухановичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда Ленински районе халкъа суде.

Город Грозне, Гайдара улицагIа № 21 йолча цIеношка вахача гр-нина Миронов Владимир Ивановича суде лекнад город Грозне, Гайдара улицагIа № 121 йолча цIеношка яха ший сесаг Миронова Нина Александровна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 18. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктоахама секретара — 2-45-48; партийни вахарея, промышленния, юртбоахамея, письмойи отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 18. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографа. Революци проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02073. Заказ № 1948.